

02 **JOBBMARKEDET:**
De fikk drømme-
jobben

14 **HANDEL:**
Norsk MUL-import
øker kraftig

24 **INTERVJUET:**
Ulstein: Tvert nei
til skadelige skikker

Afghanistan:
Overdriver FN
de hjemvendtes
nød? Side 15

BISTANDSAKTUELT

NR 1 – FEBRUAR 2020 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Barne- helse- revolusjonen

På bare 20 år har et lutfattig land klart
å redusere barnedødeligheten med to
tredele. Hvordan kunne det skje?

Side 6

UTDANNING:
Omfattende kursing
av nye sykepleiere og
jordmødre er en del av
historien om Malawis
barnehelse-revolusjon.
Harriet Amon Mpungwe
er en av de som har
fått opplæring.

Foto: Ken Opprann

tema:
**Barne-
helse**
8 sider

**Historiker med
boksuksess**
Side 28

Aktuelt

« Dette er bra for demokratiseringen av Malawi. »

Mustafa Hussein, politisk kommentator, etter at grunnlovsdomstolen i Malawi annullerte fjorårets presidentvalg på grunn av omfattende uregelmessigheter.

Barnehelse- revolusjonen

Leder

Fører all denne bistanden egentlig til noe? Går det ikke egentlig veldig dårlig i disse utviklingslandene? Slike spørsmål er vanlige å høre i Norge, og i noen grad har de fått næring av ulike kritiske medieoppslag om bistand.

Utallige evalueringer har også gjennom årene påpekt problemene med å måle resultater av bistand. Måleproblemet er likevel ikke ensbetydende med at bistand er uten virkning. Noen ganger er det til og med grunn til å kunne fastslå at bistanden har spilt en stor rolle.

I denne utgaven forteller vi den oppsiktsvekkende historien om et lutfattig afrikansk land som i løpet av få år har klart å oppnå enorme resultater i å redusere barnedød. Malawi er tett på bunnen i de fleste internasjonale kåringer av levekår og utvikling. Mye har gått skeis økonomisk og politisk i landet de siste årene. Likevel har akkurat dette landet – beryktet for fattigdom, trange budsjetter, politisk vanstyre og korrupsjon – klart å oppnå noen av de mest oppsiktsvekkende resultatene i Afrika i å bedre barnehelse. Hundretusener av barn er reddet fra å dø.

Utviklingsvennlige malawiske politikere og embetsmenn på helse og finans skal ha en god del av æren for framskrittet. Det samme gjelder de mange lokale helsearbeiderne som hver dag, tross elendig lønn, holder ut i en slitsom og problematisk arbeidshverdag. Fravær av krig og relativt fredelige politiske forhold kan være en annen forklaring.

Men det er også ganske utvilsomt at internasjonal bistand, inkludert norsk, har spilt en stor og viktig rolle i Malawis barnehelse-revolusjon. 80 prosent av støtten til det malawiske helsebudsjettet kommer fra internasjonale givere, og slik har det vært i mange år.

Pengene har blitt investert i en rekke praktiske tiltak: bedre utdanning av helsearbeidere, «topping» av lønnsbudsjetter, statlig sponning av private mødre- og barnehelseklinikker, utbygging av små og store helseinstitusjoner, utdeling av malarianett, utvidet behandling med malariamedisiner, tiltak mot infeksjonssykdommer, omfattende vaksineprogrammer, hiv-aids-tiltak, salt- og sukkerløsninger mot diareer, matutdeling under sultperioder, utveksling av leger og sykepleiere, subsidiering av busstransport for gravide og innkjøp av moderne utstyr fra utlandet.

Det er enorme framskritt som har skjedd i Malawi innen barnehelse på tjuen år. I realiteten har det vært en gigantisk dugnad med deltakere fra både landet selv og fra utlandet – og et spleiselag mellom myndigheter og bistandsgivere. Mange har deltatt i den løpende dialogen som har foregått mellom myndighetenes representanter og giversamfunnet. Landets egen posisjon i førersetet, vitenskapelig begrunnede råd fra helsefaglige miljøer, helhetlig tenkning, langsiktige planer og et mangfold av tiltak ser ut til å være viktige faktorer bak suksessen.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Veien til drømme- jobben gikk via Burundi

Konkurransen om drømmejobben i bistandsbransjen er hard. Særlig hvis du er ung og nyutdannet. Men det er mange veier til målet. Joachim jobbet gratis på landsbygda i Burundi for å få erfaring. **Av Tor Aksel Bolle**

Jeg ringte, sendte utallige eposter og masse søknader. Noen ganger fikk jeg svar, andre ganger fikk jeg ikke det en gang. En sjelden gang kom jeg på intervju, men nådde ikke opp. Det var rett og slett ganske slitsomt, sier Joachim Mikalsen.

27-åringen smiler litt når han forteller om sin kronglete vei fram til der han er i dag: i Kirkens Nødhjelp, med jobb som logistikkrådgiver. Riktignok har han bare et vikariat, men vikariatet er forlenget.

Og kanskje aller viktigst: stillingen

« De foreslo at jeg dro til Burundi og jobbet ulønnet for dem der i stedet. Hvorfor ikke, tenkte jeg. »

i KN har gitt han det alle nyutdannede tørster etter og sårt trenger: jobberfaring. Det var nemlig det som var den aller største bøygen da Mikalsen for rundt 3 år siden begynte å søke jobber i bistands- og utviklingsbransjen.

Litt tilfeldig

Mikalsen, som opprinnelig er fra Mesnali utenfor Lillehammer, forteller at han på ingen måte var blant dem som «alltid hadde visst» hvilken utdannelse og jobb han så for seg.

En jobb innen bistand og utvikling hadde han overhodet ikke tenkt på. Men da noen venner av ham skulle studere i Oslo, ble Mikalsen med. Han startet på siviløkonomstudiet på BI. Det var der han for første gang kom borti noe som hadde med bistand og humanitær hjelp å gjøre. Som en del av studiene.

En av professorene på BI, Marianne Jahre, forsket nemlig på «humanitær

FRAMSKRITT

Verdensbanken: Reformen hjelper kvinner i arbeidslivet

Over hele verden er diskriminerende lover og politiske vedtak en trussel mot kvinners økonomiske sikkerhet, karriereutvikling og balanse i arbeidslivet. Men de siste to årene har 40 land satt i gang med reformer for å hjelpe kvinner i arbeidslivet, ifølge en ny rapport fra Verdensbanken.

KORRUPSJON

2

millioner kroner er summen Regnskogsfondet må betale tilbake til den norske statskassen. Det skjer som følge av regnskapsrot og underslag hos lokale samarbeidspartnere.

Veien til «drømmejobben» i bistandsbransjen har vært lang for Joachim Mikalsen. Men nå har 27-åringen fått et vikariat i Kirkens Nødhjelp. Her er han ute på sin første jobbreise alene, for KN i Sudan.

Foto: Privat

logistikk». Sammen med en annen student endte Mikalsen opp med å skrive en masteroppgave om hvordan Flyktningshjelpen kan effektivisere bruken av de humanitære lagrene sine.

– Dette var jo en kjempespennende tematikk. Etter at vi var ferdig med oppgaven, og blant annet hadde besøkt Flyktningshjelpen i Jordan, visste jeg at dette var noe jeg ville jobbe med, sier han.

Men én sak er å ville jobbe i en bistandsorganisasjon, noe annet er å få jobb. Det viste seg at det ikke er så lett for en nyutdannet 24-åring, som stort sett hadde arbeidserfaring fra Kiwi, å få en fot innfor.

– I ettertid ser jeg at jeg var for opp-tatt av de norske organisasjonene. Det er jo tross alt begrenset hvor mange logistikkjobber de har. Så jeg begynte også å søke andre jobber i ulike hjelpeorganisasjoner, som resepsjonist og så videre.

Men Mikalsen hadde jo ikke erfaring fra den typen jobber heller. – I en ganske lang periode gitt det veldig trått, erkjenner han.

Nettverk hjelper

Men så sommeren 2016: endelig litt flyt for «vår mann» fra Mesnali...

Via professor Jahre på BI ble han anbefalt til en stilling som forskningsassistent tilknyttet en forskningsgruppe på humanitære spørsmål ved den franske høyskolen INSEAD. Etter et kjapt intervju på Skype var jobben hans, og noen uker senere var Mikalsen på plass i Frankrike.

Han trivdes i jobben, men etter to og et halvt år begynte han å se etter noe annet. Og igjen gikk det trått.

– Jeg søkte mange jobber, men manglet fortsatt erfaring fra en bistandsorganisasjon. Via noen kontakter i FN fikk jeg tips om en jobb for en liten amerikansk organisasjon basert i

New York. Jobben var ulønnet, og de var egentlig ute etter en student. Vi var enige om at jeg var overkvalifisert, men de foreslo at jeg dro til Burundi og jobbet ulønnet for dem der i stedet. Hvorfor ikke, tenkte jeg, sier Mikalsen.

På landsbygda i Burundi jobbet han med logistikk og mye annet. Etter tre måneder i landet var det igjen professor Jahre på BI som hjalp sin tidligere student videre. Hun gjorde ham oppmerksom på et vikariat som var utlyst i Kirkens Nødhjelp, en jobb som passet kvalifikasjonene hans som hånd i hanske.

Han søkte, og 1. mars 2019, på Mikalsens 27-årsdag, fikk han beskjed om at vikariatet var hans.

– Det var en fin presang! Jeg var veldig glad for det, og følte virkelig at jeg hadde jobbet for å få det vikariatet.

Opprinnelig var vikariatet som logistikkrådgiver for 12 måneder, men det er nå blitt forlenget, ut 2020.

Mikalsen har allerede vært på Kirkens Nødhjelp-oppdrag i Kenya og Somalia. Når vi snakker med han, skal han straks ut på sin første jobbreise for KN alene: 3 uker til Sudan.

– Jeg stortrives. Det neste målet er selvfølgelig fast jobb. Men nå har jeg fått praksis, og da er alt uansett mye lettere. Etter hvert vil jeg gjerne jobbe internasjonalt, sier han.

– Har du noen tips til andre som gjerne vil inn i bransjen?

– Ikke gi opp! Jeg måtte jo gå en del omveier. Og man må tåle litt motgang. Her om dagen fikk jeg faktisk mail angående en jobb jeg søkte på i 2018 – med beskjed om at jeg ikke fikk den.

Mikalsen ler, litt oppgitt over hvordan arbeidsgivere kan forholde seg til arbeidssøkere.

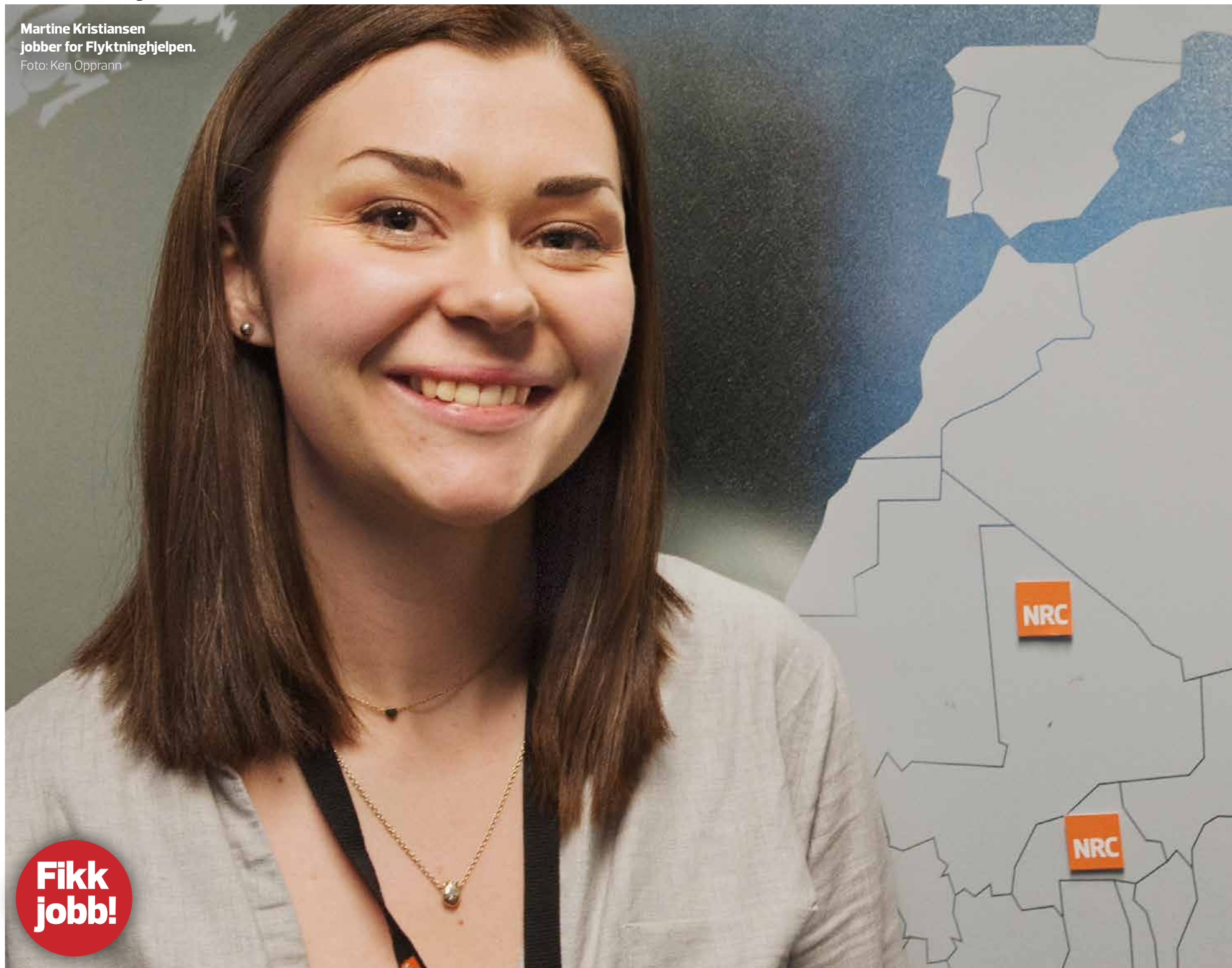
– Et annet tips: Bygg nettverk. Uten hjelp fra professor Marianne Jahre hadde jeg ikke vært der jeg er nå. ■

Fortsetter på neste side →

4 Aktuelt

← Fortsetter fra forrige side

Martine Kristiansen
jobber for Flyktninghjelpen.
Foto: Ken Opprann

Fikk jobb!

Ville jobbe med noe meni

– Jeg trodde at drømmejobben skulle stå klar så fort jeg var ferdig med utdannelsen min, men det viste seg kjapt at sånn var det ikke, sier Martine Kristiansen.

I dag jobber 27-åringen som HR-koordinator i Flyktninghjelpen, en jobb hun har hatt siden november i fjor. Hun har en bachelor i økonomi fra Universitetet i Agder og en Master i Human Resources (HR) fra University of Edinburgh.

– Da jeg var ferdig med studiene, søkte jeg på en del jobber hvor utdannelsen min var relevant. Men de fikk jeg ikke. Da tenkte jeg at det var bedre å ta en jobb som ikke var knyttet direkte til utdannelsen enn å gå ledig. Jeg begynte som miljøarbeider på et asylmottak. Så ble jeg skiftleder, og deretter administrativ leder der, sier hun.

Kristiansen forteller at hun i utgangspunktet ikke hadde tenkt spesielt på bistandsbransjen, men at hun hele tida visste at hun ville jobbe et sted hvor hun føler at jobben betyr noe og hvor hun kan hjelpe folk.

– Engasjement for flyktninger

– Gjennom jobben på asylmottaket fikk jeg et engasjement for flyktninger og deres situasjon. Så jeg begynte å se etter jobber i Flyktninghjelpen. Etter hvert kom det en stillingsannonse som passet veldig godt til mine kvalifikasjoner. Og så fikk jeg jobben som HR-koordinator.

Kristiansen, som opprinnelig er fra Fredrikstad, forteller at hun stortrives i Norges klart største internasjonale hjelpeorganisasjon.

– Det er utfordrende og veldig mye som skjer. Jeg jobber blant annet med internship-programmet vårt. Det er ikke så lenge siden jeg var student selv, så det er ganske lett for meg å relatere meg til de som søker jobb.

– Hvilke tips kan du gi unge som vil ha jobb i bransjen?

– Jeg tror at spesialisering kan

være lurt, uten det kan man fort falle mellom to stoler. For meg var det lurt å ta en jobb, selv om det ikke var drømmejobben. All jobberfaring er nyttig. For min del viste jobben på asylmottaket seg veldig nyttig. Jeg fant en område som jeg ble veldig engasjert i og jeg fikk relevant erfaring.

Hadde ettertraktet kunnskap

Camilla Øien har bare jobbet en uke i Redd Barna da vi treffer henne i organisasjonens lokaler i Storgata 38 i Oslo.

– Den første uka har vært rimelig hektisk, masse møter. Mye å sette seg inn, særlig for meg som ikke har vært borti bistand før, sier hun.

Øien er utdannet lektor, og har tidligere jobbet tre år i et firma som blant annet hjelper norske skoler med hvordan de bør bruke teknologi i undervisningen. 29-åringen forteller at hun lenge har hatt lyst til å jobbe internasjonalt, men var usikker på hvordan hun skulle få det til.

Men så viste det seg altså at hun hadde erfaring og kunnskap som Redd Barna etterspurte. Jobben

i utdanningsseksjonen, hvor hun hovedsaklig skal jobbe med utdanningsteknologi, fikk hun i konkurranse med 78 andre søkere.

– Min inngangsbillett var nok at jeg hadde jobbet med teknologi og utdanning, at jeg hadde spesialkunnskap på det feltet, sier Øien.

Midtøsten-studier

Som en del av lektorutdannelsen sin tok Øien et årsstudium i Midtøstenstudier. Hun har studert persisk, og har også jobbet som praktikant i seks måneder på den norske ambassaden i Teheran. Hun har også engasjert seg mye i frivillig arbeid, blant annet i Røde Kors.

– Jeg vet ikke hvor viktig det var at jeg hadde jobbet i utlandet og engasjert meg frivillig, men det trakk i alle fall ikke ned, sier hun.

Øien forteller at hun gleder seg veldig til å dra ut for å se hvordan Redd Barna jobber i utviklingsland.

– Jeg håper jo også at det kan åpne seg muligheter for å jobbe internasjonalt etter hvert, og jeg tar gjerne et lengre opphold «ute», sier hun. ■

5 tips

- Her er fem tips til potensielle bistandsarbeidere – fra de som rekrutterer:
- **Engasjér deg!** Gjerne gjennom å jobbe frivillig. På den måten får du nyttig erfaring og bygger nettverk.
- **Reis!** Jobb eller studier, særlig i utviklingsland, kan gi nyttig erfaring. Det viser også at du er en person som er robust nok til å være hjemmefra en stund.
- **Spesialkunnskap er bra.** Er du spesialist og/eller har du kunnskap og utdanning innenfor et bestemt område eller tema, kan det gjøre at det er lettere å få jobb i mange av hjelpeorganisasjonene.
- **Språk er alltid et pluss.** Gode engelskkunnskaper er ofte et minstekrav. Snakker du i tillegg et annet språk, er det et ekstra pluss. Fransk og arabisk er etterspurt.
- **Vær fleksibel!** Kanskje må du jobbe med noe annet før du får jobb i bistandsbransjen. Eller kanskje må du ta en dårlig betalt jobb i et annet land. Men med litt tålmodighet, en passelig mengde fleksibilitet og en god personlig strategisk tankegang er en jobb i norsk «bistandsbransje» mulig.

Flyktningshjelpen: Ansetter 100 nye årlig

Det er mange veier inn i bistandsbransjen. Det understreker de som rekrutterer i Flyktningshjelpen, Redd Barna og Kirkens Nødhjelp.

FLYKTNINGHJELPEN er med sine 14 000 medarbeidere Norges klart største internasjonale hjelpeorganisasjon. Omsetningen er på nærmere 4,5 milliarder kroner årlig.

Ved hovedkontoret i Oslo jobber det rundt 250 ansatte. Anne Herlofson, seniorrådgiver for rekruttering i Flyktningshjelpen, forteller at organisasjonen foretar rundt 100 rekrutteringer i året her i Norge.

– Vi har vokst kraftig over flere år og er i ferd med å etablere et eget servicesenter for rekruttering.

Flyktningshjelpen har også etablert en internship-ordning i samarbeid med flere norske utdanningsinstitusjoner, blant annet Handelshøyskolen BI, NMBU på Ås og Høgskulen i Volda. Studentene jobber i Flyktningshjelpen et par måneder som en del av studiene.

Opptil 20 studenter

– Vi tar inn opptil 20 studenter i semesteret. Og det er faktisk en god del som har fått jobb eller korttidsoppdrag etter at de har vært «interns», sier Herlofson.

– Endel stillinger som innebærer mye jobbing i felt krever nok mer humanitær erfaring, ikke minst av sikkerhetsårsaker. Og vi ønsker jo fortrinnsvis å ansette lokalt ansatte ute, sier hun.

Herlofson sier at det varierer veldig hvor mange som søker stillinger de lyser ut. Til for eksempel en kommunikasjonsjobb kan det være 300 søkere. Men for andre mer spesialiserte stillinger kan Flyktningshjelpen få langt færre.

– Hva slags kompetanse er dere ute etter?

– Flyktningshjelpen er en stor organisasjon og vi rekrutterer bredt. Vi trenger blant annet folk med salgsbakgrunn til markedsavdelingen, medieutdannelse, statsvitere, finans, HR-kompetanse og teknologikunnskap.

– Er det kompetanse dere er særlig ute etter?

– Teknologi og digitalisering preger også vår bransje i stadig større grad. Så folk som har erfaring fra eller utdanning på det feltet er ettertraktet. Videre er kunnskap om klima og energi områder som blir stadig viktigere, påpeker Herlofson.

Hun nevner i tillegg beredskapsstyrken Norcap som en interessant mulighet for yngre med ekspertkompetanse som ønsker seg inn i bransjen.

Vil ha mangfold

Kirkens Nødhjelp (KN) har i dag 167 ansatte på sitt hovedkontor. Organisasjonen jobber mye via lokale partnere, men har også 56 interna-

sjonalt ansatte, såkalte expats, samt drøyt 600 lokalt ansatte i landene de jobber i.

– Vi rekrutterer både til «spisse» fagstillinger som krever veldig spesialisert kunnskap og til stillinger hvor det er mulig å komme inn for eksempel med en bachelor og så bygge en karriere i organisasjonen, sier Cathrine Haugeli Halvorsen. Hun HR-direktør i Kirkens Nødhjelp.

– Vi vil ikke bare ha godt voksne folk med mye erfaring. Vi rekrutterer også yngre folk med mindre erfaring. Betydningen av mangfold og evnen til å lære seg nye ting er viktige vurderingskriterier når vi ansetter, sier hun.

HR-direktøren forteller at det er mange som vil jobbe i organisasjonen.

– Vi har som regel mange og godt kvalifiserte søkere. Men det varierer jo fra stilling til stilling. Og det er absolutt mulig å bli innkalt til intervju selv om man ikke dekker alt som står i stillingsannonsen.

I likhet med Herlofson fra Flyktningshjelpen trekker Haugeli Halvorsen fram digital kompetanse som noe organisasjonen er særlig ute etter. Og hun forklarer at Kirkens Nødhjelp de siste årene har fått en del nye, store givere som stiller nye krav.

– Derfor har vi også særlig bruk for folk som har kompetanse på rapportering, regnskap og kontroll. Det som dreier seg om å etterleve givernes krav, sier hun. HR-direktøren understreker samtidig at Kirkens Nødhjelp rekrutterer folk med veldig ulik utdannelse.

– Det er mange veier til en spennende jobb hos oss, sier hun.

Ser etter «sektorkunnskap»

Linn Huse-Amundsen, direktør for HR og organisasjon i Redd Barna, forteller at organisasjonen har i underkant av 200 ansatte i Norge. Organisasjonen gjorde rundt 30 nyansettelser i Norge i løpet av fjoråret.

I likhet med Flyktningshjelpen og KN rekrutterer Redd Barna folk med svært variert utdannelse og kompetanse. Det er mange søkere på jobbene som lyses ut.

Huse-Amundsen poengterer at det er ute etter folk med engasjement, som samarbeider godt og er fleksible.

– Vi er ute etter mye forskjellig kompetanse. Men sektorkunnskap er ofte etterspurt. For eksempel innen klima og energi, innen helse, utdanning og så videre, sier Huse-Amundsen. ■

Anne Herlofson, seniorrådgiver for rekruttering.

ngsfylt

Redd Barna arbeider hver dag for at barn skal overleve, lære og være trygge. Vi redder barn.

Fikk jobb!

Camilla Øien jobber for Redd Barna. Foto: Ken Opprann

6 Tema: Barnehelse

Malawis barnehelse

Hvordan kunne et lutfattig land i Afrika klare å redusere barnedødeligheten med to tredeler i løpet av bare 20 år? Dette er historien om Malawis kraftfulle kamp for sine barn.

**Av Gunnar Zachrisen (tekst),
Ken Opprann (foto), i Malawi**

Som dukker på utstilling i en gammeldags norsk lekebutikk. På rad og rekke. I hver sin trekasse.

I virkeligheten: bittesmå helt ferske verdensborgere, født til å leve i et av verdens aller fattigste land. Men samtidig utrolig heldige, fordi de er født i dag – og ikke for 20 år siden.

Like ved de nyfødte, premature

barna og deres mødre står det en sykepleier og passer på. Få meter fra trekassene finnes det også oksygenapparater, kuvøser og annet utstyr. Oksygenapparatene surrer og går, som en hjelp for små mennesker med svake lunger.

<<High Risk Unit>>

Vi er på fødeavdelingens «High Risk

Unit», på et sykehus noen kilometer utenfor byen Zomba i Malawi, for å rapportere om framskrittene innen barnehelse i Afrika. Knappt noe afrikansk land har klart det bedre enn jordbrukslandet Malawi.

– Jeg følte veene komme, så jeg skyndet meg. Heldigvis er ikke landsbyen så langt unna sykehuset, sier moren Dyna Witnes.

Hun sitter med et bittelite nydelig spebarn ved brystet. Barnet er bokstavelig talt: «en neve stor».

Dette er hennes fjerde barn. «En gutt», smiler hun. «Født noen uker for tidlig.»

– Jeg skjønte det var <<for tidlig>>

Landsbybonden Dyna er i slutten av

20-årene og framstår som en trygg og reflektert kvinne. Hun hadde kunnskap og var fullt klar over risikoen. Før hun kom hit til St. Luke's-sykehuset for å føde barnet sitt, hadde hun allerede gått til flere svangerskapskontroller.

De andre tre barna har hun født hjemme. Men denne gang dro hun til sykehuset – etter at mannen hennes hadde ordnet transport.

– Jeg skjønte jo at det var «for

<< For de for tidlig fødte er det særlig viktig å passe på å gi barnet nok varme. **>>**

Noel Chikaonda, sykepleier.

tema:
Barne-
helse
 8 sider

serevolusjon

Dynas fortlidligfødte bittelille guttebarn trenger hjelp til å puste. Oksygenapparatet på distriktssykehuset er et viktig, livreddende framskritt.

tidlig». Derfor pakket jeg tingene og kom meg hit.

Hun ser fornøyd ut der hun sitter, mens det lille guttebarnet sutter fornøyd på det helsebringende melkefylte brystet.

Må være minst 2,5 kilo

Trolig må Dyna og barnet hennes bli på sykehuset i 3-4 uker, under observasjon og i påvente av at barnet legger på seg.

– Barna må være over 2,5 kilo, før vi anser at det ikke lenger er høy risiko, forklarer den mannlige sykepleieren Noel Chikaonda.

Ved siden av daglig overvåkning og assistanse er oppgavene hans også å gi mødrene nødvendig informasjon om ernæring, infeksjonsfarer

og hygiene.

– For de fortlidlig-fødte er det særlig viktig å passe på å gi barnet nok varme. Mister barnet varme går det utover pusteevnen. Morens egen kroppsvarme er det beste hjelpemiddel, sier han.

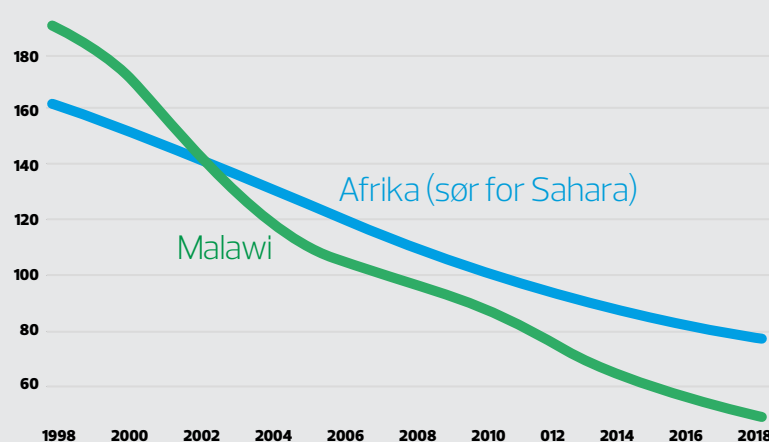
Dødsrisiko: 37 ganger mer enn i Norge

St. Lukes-sykehuset dekker en befolkning på rundt 90 000 mennesker i landsbyene rundt Zomba og Machinga. Det eies av organisasjonen CHAM. Denne ikke-statlige kristne organisasjonen, som er Kirkens Nødhjelps mangeårige partner, driver over 200 helsefasiliteter rundt om i landet. I tillegg samarbeider den tett med myndighetene. →

Barnedødelighet

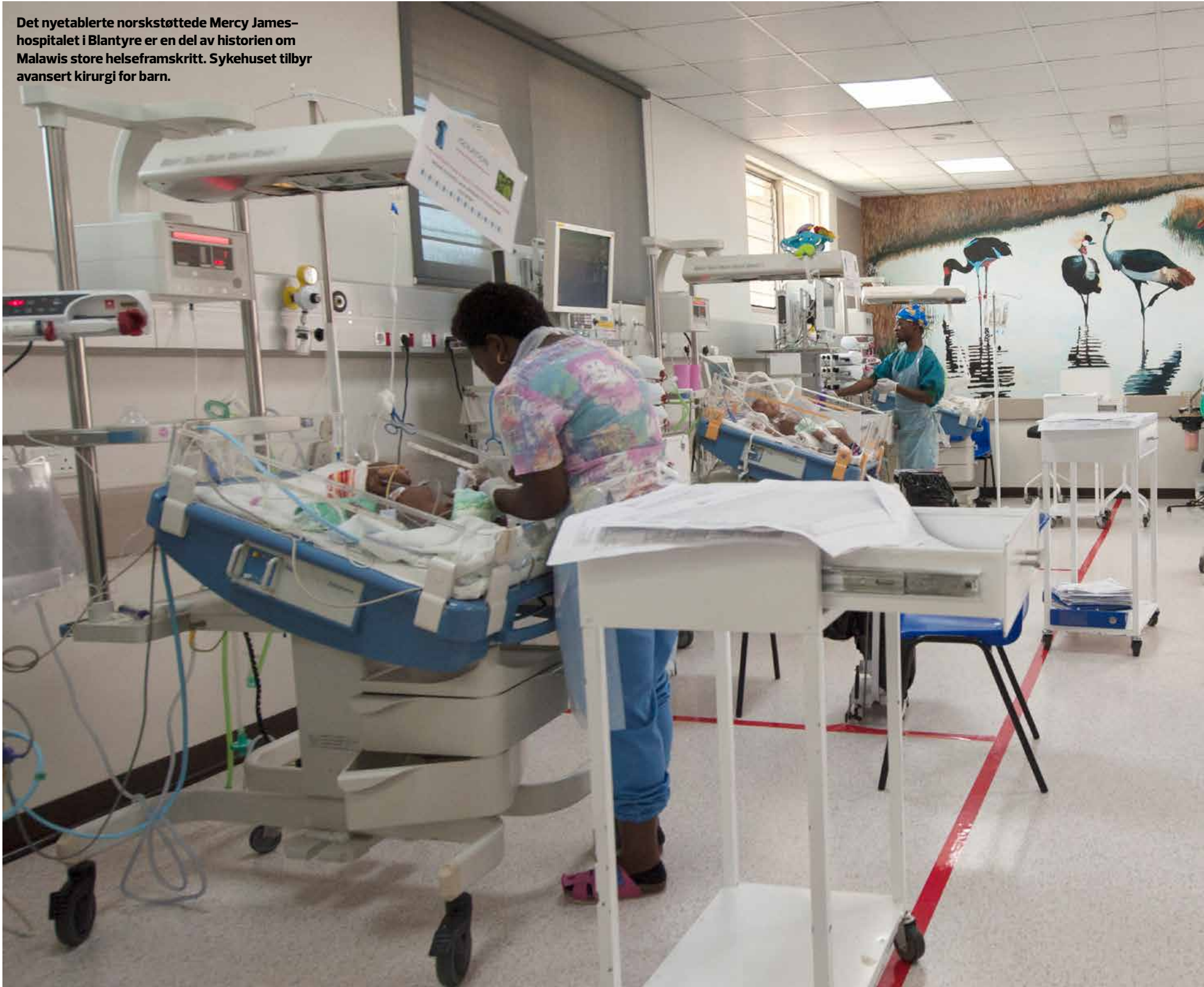
(under 5 år), per 1000 levendefødte

Kilde: Verdensbanken, FN

8 Tema: Barnehelse

Det nyetablerte norskstøttede Mercy James-hospitalet i Blantyre er en del av historien om Malawis store helseframskritt. Sykehuset tilbyr avansert kirurgi for barn.

← Hver og en av disse sykehusene, samt de mange helsesentrene og helsepostene, er små brikker i det store puslespillet som er lagt i Malawi de siste årene.

I 1998 var det nærmere 190 døds-

fall for hvert tusende barn under 5 år i Malawi, ifølge Unicef (se graf). Et ekstremt og dramatisk høyt tall. (I Norge var det til sammenligning 5,1 per 1000 samme år – og i dag: 2,6 per 1000.)

Bak de tørre tallene skjuler det seg samtidig et hav av menneskelig sorg og savn – for hver og en av familiene som ble rammet.

1999: en plan for endring

Men noen la en plan. For endring. For en storstilt helsedugnad og redningsaksjon. I 1999 kom den på plass. Malawiske helsemyndigheter ville jobbe i tett dialog og partnerskap med bilaterale og multilaterale givere, slik moderne bistand ofte utøves i våre dager. (*De bilaterale: de tradisjonelle giverlandene, som blant annet Norge. De multilaterale: FN, utviklingsbanker og - med årene også - ulike globale fond. red. anm.*)

Malawi satt selv i førersetet og koordinerte innsatsen.

– Malawiske helseledere, både embetsverket og politikerne, var framsynte. Det er begått feil selvsagt, men generelt vil jeg si at vi har hatt gode, engasjerte ministre, sier den tidligere helsebyråkraten Patricia Araru, som

har sittet sentralt plassert i helsedepartementet.

Hun ledet giverkoordineringen på malawisk side i de fleste årene fra og med 2004, helt fram til flere givere trakk seg ut i 2013. Det skjedde etter at en korrupsjonsskandale rammet andre deler av statsapparatet. Etter dette fikk samarbeidet en litt annen innretning med mindre formell koordinering og mer vekt på sektorinnsatser og giverkontroll, men virkemidlene er i hovedsak de samme.

Fikk hjelp av «en klok kone»

Rundt årtusenskiftet var det gratis å føde ved offentlige sykehus i Malawi. På de private sykehusene var det derimot egenandeler. I et land der folk flest knapt har råd til å betale en bussbillett hindret slike egenandeler at mødre dro til sykehusene og fødte under tilsyn av faglært helsepersonell.

I stedet fødte kvinner hjemme i landsbyen, med hjelp fra en «traditional birth attendant» (ufaglært, men erfaren kvinne, red. anm.). Når det oppstår komplikasjoner under en fødsel innebærer det stor risiko.

– Partnerskapet mellom myndighetene og de private sykehusene er noe av det viktigste vi fikk på plass de første årene. Det har hatt enorm betydning. Avtalen gikk ut på at de private sykehusene skulle ha et tilbud om gratis helsetjenester for mødre og barn, mot at staten dekket utgiftene, sier Patricia Araru.

Hun er en av mange som vektlegger betydningen av at helsetjenester for mor og barn i fattige land er gratis – og er i seg selv en viktig årsak til framskritt. I mange andre land har egenandeler hindret framskritt.

Doblet budsjettet

Christian Health Association of Malawi, en non-profit-organisasjon som driver om lag en tredel av sykehusene i Malawi, var den sentrale aktøren i privat sektor. Særlig på landsbygda og ute i distriktene har denne organisasjonen vært helt sentral.

Avtalen mellom CHAM og staten omfattet langt mer enn bare nyfødte-

Malawi

■ Befolkning: Anslått til cirka 18 millioner, sterk befolkningsvekst. Var cirka 10 millioner i 1998.

■ Hovedstad: Lilongwe

■ Uavhengighet: 1964 (fra Storbritannia)

■ Styresett: Tidligere ettpartistat, flerparti-demokrati siden 1994.

■ President: Peter Mutharika

■ Offisielle språk: Engelsk og chichewa.

■ Viktigste næring: Jordbruk (blant annet mais og tobakk).

■ BNI per capita: 270 dollar (Norge: 93820 dlr.)

■ Andel fattige (inntekt under 1,25 dollar per dag): 72 prosent.

■ Utviklingsnivå (HDI): 174.-plass av 189 land

◀◀ 80 prosent av Malawis helsebudsjett er finansiert av internasjonal bistand. ▶▶

11 000 helseassistenter har fått lynkurs i medisin og er Malawis «fastleger» ute i landsbyene. Her gir Benjamin Nyasulu vaksine til 23-årige Estime Greshamis barn.

Vaksiner, betalt med internasjonal bistand, er en viktig del av historien om framskrittet i malawisk helsevesen. 80 prosent av helsebudsjettet i Malawi er finansiert av bistand.

helse: Svangerskapskontroller, vaksiner, hiv-aids, utdeling av malarianett og behandling av ulike typer infeksjoner skulle være gratis for mor og barn, i tillegg til en rekke andre tjenester.

– Myndighetenes avtale med CHAM og de andre de private helseaktørene, finansiert av blant annet norsk bistand, hadde enorm effekt. Den betydde i praksis at helsebudsjettene i distriktene ble mer enn fordoblet, sier Araru.

Tyskland og Storbritannia var også med å finansiere den omfattende satsingen på å utvide tilbudet av gratis tjenester.

Hva skyldtes suksessen?

På et kontor i byen Zomba treffer vi en annen dyktig embetskvinne, landets statistikk-direktør Mercy Kanyuka. I mars 2016 publiserte hun, i spissen for et kobbel med internasjonale forskere, en stor artikkel om Malawis arbeid for å redusere barnedødelighet. Det var i det anerkjente medisinske tidsskriftet *The Lancet*.

På det tidspunkt var det allerede registrert en nedgang i barnedødsraten, fra sjokkerende 189/1000 i 1998 til 62/1000 i 2015. Tallet var med andre

ord redusert med over to tredeler – allerede da.

Hva var årsaken til suksessen? Landet var kjent for trange budsjetter, svak administrasjon, lavt utdanningsnivå og en beskjeden stab av leger og sykepleiere – hvordan hadde dette lutfattige jordbrukslandet klart å oppnå så store resultater?

280 000 barneliv reddet

Artikkelen baserte seg på titusener av intervjuer med folk rundt om i landet og ga en omfattende analyse av resultater, årsaker og virkemidler: **Om lag 280 000 barneliv var spart** som følge av innsatsen i perioden 2000-2013, anslo forskerne. De benyttet seg av det nye analyseverktøyet *Lives Saved Tool (LiST)* - og sammenlignet med situasjonen for barnedød før tiltakene ble iverksatt.

- 23 prosent av «sparte barneliv» skyldtes bedre og mer omfattende behandling for diaré, lungebetennelse og malaria, ifølge forskerne.
- 20 pst – utdeling og mer omfattende bruk av insektmiddel-behandlede malarianett.
- 17 pst. – bedre vaksinedekning.
- 11 pst. – bedre ernæring/reduert

underernæring.

■ 9 pst. – redusert «stunting» (veksthemming og kognitive skader etter underernæring)

■ 7 pst. – økning i antall/andel fødser på helseinstitusjoner og sykehus

■ 7 pst. – hiv-behandling og –forebyggende tiltak overfor mor og barn

Presenterer «verdensnyhet»

Kanyuka er stolt over forskningsarbeidet hun og kollegene ledet, og som førte til at malawisk forskning – i tett samarbeid med Johns Hopkins University – for første gang ble publisert i *The Lancet*.

Dessuten kan hun fornøyd konstatere: – Den positive utviklingen i å redusere barnedødelighet fortsetter.

Der og da, på et slitent byråkratkontor i småbyen Zomba, presenterer hun attpåtil «en verdensnyhet», eksklusivt til *Bistandsaktuelt*: – Vi er akkurat ferdig med å analysere 2018-tallene, fra en stor befolkningsanalyse. Tallene herfra tilsier at barnedødeligheten, for barn under 5 år, nå er på 44 pr 1000, fastslår hun.

Det betyr i så fall at det fattige landet ligger godt under gjennomsnittet for Afrika og raskt begynner å nærme seg gjennomsnittet i verden.

Sistnevnte er på rundt 38/1000, ifølge Unicef.

Vinner mot barnemorderen

Ved St. Lukes-sykehuset har vi et par dager før vært vitne til et av de viktigste tiltakene som landets statistikk-sjef har vist til; malaria-forebygging og behandling. Like ved døren i korridoren på en av de lave sykehusbyggene står lab-assistent Umali Amima og tar imot malariaprøver fra mødre som er bekymret for sine spebarn.

På vår forespørsel teller han opp antallet prøver sist uke.

– Totalt 293, hvorav 198 var negative. Da står vi igjen med 95 med malaria, fastslår han, men er likevel ikke bekymret: Pasientene vil få medisiner.

I et land der malaria har vært «den store barnemorderen» har testing og medisiner vist seg som svært effektive tiltak, i parløp med forebygging i form av informasjon, utdeling av malarianett og spraying av hus forut for regntida.

Ofra og med 2019 er nye tiltak på gang. I disse dager er Malawi først i verden med å teste ut en ny malaria-vaksine, melder Verdens helseorganisasjon. →

10 Tema: Barnehelse

– Norge er en lydhør partner

Malawis øverste embetsmann på helse, legen Dan Namarika, gir Norge og norsk bistand toppkarakter for innsatsen i landet de siste to tiårene.

– NORGE HAR vært en svært fleksibel og engasjert partner for helsevesenet i Malawi. Samarbeidet har vært tett og godt i mange år.

Dan Namarika.

De som har representert landet innenfor givdialogen på helse har alltid vært kunnskapsrike og kompetente, sier Namarika.

Departementsråden i helsedepartementet spør med at han egentlig ikke kan si hva han mener om norsk bistand, fordi «de andre bistandsgiverne ville bli sjalu». Han begrunner sin svært rosende omtale blant annet med at Norge har hatt en langsiktig tilnærming og respekt for Malawis egne prioriteringer.

– Vi føler at dette er et mer likeverdig samarbeid. Enkelte andre bistandsgivere, særlig de store fondene, har i noen grad hatt en annen tilnærming. Det opprettes strukturer, parallelle strukturer, som helsedepartementet ikke har kontroll over, sier Namarika.

Han viser til at Norge har vært lydhør overfor Malawis behov og prioriteringer, noe som blant annet har ledet til sterk norsk støtte til å virkeliggjøre landets planer innenfor primærhelsetjenesten. Gjennomføringen av disse planene har vært svært viktig for framskrittene innen mor-barnhelse, understreker han.

– Men det er ikke bare der. Norge har bistått Malawi innenfor alle nivåer av helsevesenet, helt fra helsepostene ute i landsbyene og opp til de spesialiserte legetjenestene på sentralsykehusene. Dette er bistand som virkelig har gjort en forskjell, sier Namarika. ■

← – Malaria-sesong, men uten barn

På de større offentlige sykehusene i Malawi merkes framskrittet i malaribekjempelse godt. – Tidligere kunne jeg gå forbi barneavdelingen i den fuktige tida på året og avdelingen var smekkefull av barn. Nå for tida står den nesten tom, forteller nevrokirurgen Patrick Kamalo som arbeider ved Queen Elisabeth-sykehuset i Blantyre.

Msandeni Chiume-Kayuni, leder av barneavdelingen ved landets andre sentralsykehus, Kamuzu Central Hospital i hovedstaden Lilongwe, forteller en lignende historie. – I fjor begynte vi nesten å le da vi så situasjonen her. Vi hadde satt opp vaktlistene og forberedt personellet vårt på den vanlige

invasjonen av syke barn idet «moskito-sesongen» begynte. Vi hadde til og med fått på plass et spansk helseteam for å hjelpe oss. Men det kom jo nesten ingen pasienter! sier hun.

Den kvinnelige avdelingsoverlegen viser til forebygging av malaria på lokalt nivå i Malawi, ute på helsesentre

og i hver enkelt landsby. Den har etter hvert gitt svært gode resultater. En tilsvarende utvikling ser hun også for underernæring.

– Vi pleide å ha avdelingen full av barn i den tida på året da det er minst mat (desember – mars, red.anm.). Men nå er det betydelig færre. Barna får hjelp lokalt, på et tidlig stadium. De få tilfellene som kommer hit er de alvorligste, som oftest sykdomsrelatert underernæring, sier hun.

Chiume-Kayuni kan også fortelle om framskritt og forbedringer ved selve sykehuset. – I går fikk vi et helt nytt laboratorium. Nylig har vi også startet opp en egen forskningsseksjon. Våre nye planer er å etablere et godt apotek og en egen røntgenavdeling, sier hun.

«Vaksine-alliansens bistand har vært viktig, men husk at alt arbeidet er utført av malawisk personell.»

Dan Namarika, helsedepartementssjef.

Malawis statistikk-sjef Mercy Kanyuka ledet et omfattende forskningsarbeid for å finne årsaker til redusert barnedød, i samarbeid med amerikanske forskere.

Norskstøttet høyskole

I landets helsedepartement møter vi en entusiastisk departementsråd, Dan Namarika. Den unge legen tilhører den første generasjonen av malawiske leger utdannet (i 1999) ved landets egen medisinske høyskole, det norskstøttede College of Medicine i Blantyre. Satsingen på å bygge egen helsefaglig kompetanse er også en del av forklaringen, mener ulike eksperter vi snakker med i landet.

Namarika beskriver barnehelserevolusjonen i Malawi som et stort lagarbeid, der landets helsedepartement samarbeider med en rekke utviklingspartnere:

■ Bilaterale givere (Storbritannia, Norge, Tyskland, USA, m.fl.)

- FN-organisasjoner
- Utviklingsbanker
- Globale fond
- Store og små bistandsorganisasjoner (NGOs)
- Nasjonale nettverksorganisasjoner (som CHAM)
- Organisasjoner basert i lokalsamfunnene (CBOs)

– Vi er i fortløpende samtaler og diskusjoner med en rekke aktører, blant annet om arbeids- og rollefordeling. Det er opprettet en rekke faglige arbeidsgrupper, med deltakelse fra fagfolk på helse og utviklingsaktører, der ulike sider ved helsepolitikken diskuteres. Om vi noen ganger er trege til å sette tiltakene ut i livet, er det →

De norske hjelperne

Helsebistanden til Malawi er et unikt stykke norsk bistandshistorie. Storbritannia, USA, Tyskland og Norge har vært de viktigste giverlandene.

Her er de mest sentrale norske helseaktørene:

■ **Norges ambassade** – sektorprogramstøtte til Malawis helsedepartement (t.o.m. 2013), deretter arbeid gjennom et flergiverfond (Tyskland, Storbritannia og Norge). 90% av helsemidlene går hit. Prioriterte områder er mødre- og barnehelse, systemstyrking, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, samt utdanning av helsepersonell der blant annet Clinton Health Access Initiative og den medisinske høyskolen College of Medicine har vært partnere. Støtte til en rekke andre helseaktører.

■ **Norad** – støtter norske og internasjonale aktører i landet, gjennom bevilgninger til forskning og sivilt samfunn. **Utenriksdepartementet** – støtter humanitær bistand og tildeler penger til ambassadens arbeid.

■ **Kirkens Nødhjelp** – omfattende samarbeid siden 2002 med organisasjonen CHAM som driver cirka en tredel av helseinstitusjonene i landet og 11 helsefagskoler. Støtte til utdanning av jordmødre, sykepleiere og annet helsepersonell, samt programmer innen seksuell og reproduktiv helse. Tiltak spesielt rettet mot å redusere barne- og mødredødelighet og tiltak mot hiv-smitte mor-barn. Bygging av fødsels- og barselsklinikker ute i distriktene, samt intensivavdelinger og operasjonssaler ved et sentralsykehus. KN avsluttet sin helsebistand via CHAM i 2019, men opprettholder arbeid innen seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

■ **Norec** (tidl.: Fredskorpset) – utveksling av helsearbeidere mellom Norge og Malawi siden 2001. Helse Bergen/Haukeland universitetssykehus og Oslo universitetssykehus har vært sentrale partnere på norsk side. Støtter også partnere med arbeid innen hiv-aids og seksuell og reproduktiv helse.

■ **Oslo universitetssykehus** – utveksling av personell med sentralsykehuset Queen Elisabeth i Blantyre, blant disse også norske kirurger. Støtte til et nevrokirurgisk utdanningsprogram, opplæring av helsepersonell og donasjoner av over 10 tonn utstyr relatert til nevrokirurgi og barnekirurgi. Bidrag til etablere nytt barnekirurgisykehus. Anestesi er en ny satsing.

■ **Helse Bergen/Haukeland universitetssykehus** – utveksling av helsepersonell med sentralsykehuset i Lilongwe, støtte til kompetansebygging innen traumebehandling og ortopedi, utdanning av malawiske kirurger, etablering av intensivavdeling og operasjonssaler og omfattende gaver i form

av sykehusutstyr. Bygging av et nytt traumehospital er i gang (med betydelig privat gavebistand fra blant andre filantropen Trond Mohn og hans familie).

■ **Folkehelseinstituttet** – samarbeid med Malawi siden 2008 om å opprette et folkehelseinstitutt i landet, som nå er etablert. Samarbeidet vil vare ut 2020.

■ **Laerdal Global Health** – samarbeid med myndighetene og andre aktører om et program som lærer fødselshjelpere å gjenopplive barn som ikke puster ved fødsel. Støtte til opplæring av jordmødre og jordmorstudenter.

■ Ulike norske organisasjoner har prosjekter i landet relatert til barnehelse. **Redd Barna** og **PLAN** har blant annet arbeidet for å redusere tenåringsgraviditeter og barneekteskap, noe som påvirker forekomst av undervektige nyfødte. **SOS-barnebyer** har blant annet drevet arbeid for sårbare familier. Flere organisasjoner, blant dem **Leger uten grenser**, har støttet arbeid mot hiv/aids. **LHL-internasjonalt** jobber med prosjekter relatert til tuberkulose. Flere andre norske organisasjoner har også hatt prosjekter, blant annet på helse, rettigheter, ernæring/landbruk og humanitær bistand.

■ Flere norske universiteter har vært involvert. **Universitetet i Sørøst-Norge** har hatt og har fortsatt studentutveksling for jordmorstudenter. **Universitetet i Oslo** har vært involvert i utviklingen av et helseinformasjonssystem som brukes av flere aktører i Malawi.

2,5 milliarder kroner er bevilget fra det norske bistandsbudsjettet til «helse og sosial sektor» i Malawi i 20-årsperioden 1999-2018. I tillegg til de norske aktørene har Norge ytt bistand gjennom en rekke **FN-organisasjoner og globale fond**. Også en rekke **malawiske organisasjoner** har fått støtte. ■

Eline Trengereid Raddum er blant de mange norske sykepleierne som har vært på utveksling i Blantyre. Her steller hun en ung pasient.

Foto: Hedda Wegger

12 Tema: Barnehelse

← også fordi vi er inkluderende og vil lytte til alle, sier Namarika.

– Vi har tatt modige valg

– Dere har oppnådd enorme resultater innen barnehelse. Hva anser du som det aller viktigste tiltaket?

– Vi har fått veldig god støtte fra mange partnere, men Malawi har også gjort en del modige beslutninger selv, for eksempel på personell-siden. Vi har måttet delegere mye ansvar nedover til personell på lavere nivå, i en situasjon der vi har manglet nok folk på høyere nivåer.

Departementsråden viser til at Malawis clinical officers og medical assistants på sykehus og helsesentre har fått delegert sentrale oppgaver i helsearbeid for mødre og barn.

Men det stopper ikke der. Den taførelsebyråkraten vil at vi skal se enda lenger nedover i rekkene.

– Vaksinealliansen GAVI har vært viktig for å øke vaksinedekningen i landet, men husk at dette arbeidet bare har kunnet lykkes som følge av et system med lokale helsesentra og helseposter bemannet av malawisk personell, sier Namarika.

Hyllingstale for grasrota

Toppbyråkraten fortsetter med den reneste hyllingstale til disse helsearbeiderne; soldatene som bemanner de mest fjerntliggende frontavsnittene i den malawiske barnehelse-revolusjonen, Malawis om lag 11 000 health surveillance officers (en type hjelpepleiere på grasrotnivå, red. anm.).

Dette er de som bemanner landets mange helsesentre og helseposter ute i landsbyene. Oppgavene er knyttet til sanitære forhold, helseopplysning og å stille diagnoser for enkle sykdommer. Barn mellom 2 måneder og 5 år og gravide mødre er særlig prioriterte pasientgrupper.

– Alle health surveillance officers er på vår lønnsliste. De mottar lønn hver måned. Helsedepartementet har lært dem opp i grunnleggende helsearbeid, for eksempel å gjenkjenne symptomer på sykdom og å sette vaksiner. De er selve hjørnesteinene i Malawis helsevesen, og er tilgjengelige der folk bor, 24 timer i døgnet, sier Namarika. ■

– Utrolig bra

– SETT I lys av landets fattigdom og svake offentlige økonomi er Malawis resultater i arbeidet mot barnedødelighet oppsiktsvekkende positive. Landet har kommet lengre enn mange andre afrikanske land.

Bjarne Garden har fire år som bistandsansvarlig ved ambassaden i landet og lang erfaring fra globalt helsearbeid. Bistandsveteranen gleder seg stort over framskrittene på barnehelse i Malawi. Han mener langsiktig og forutsigbar helsebistand, gode givermekanismer og konstruktivt samarbeid med både finans- og helsedepartementet i Malawi er en del av forklaringen.

– Malawis myndigheter har spilt sin rolle godt i å nyttiggjøre seg bistanden, og har ikke redusert egne bevilgninger til helsesektoren tross

fristelsen som ligger i at giverne har samlet seg med mye støtte til den, sier Garden.

Fravær av egenandeler for mor-barn-helse-tjenester, økt tilgang til grunnleggende helsetjenester på landsbygda, kompetanseheving hos lokalt helsepersonell og effekten av de globale helsefondene er andre årsaker han viser til. Han trekker også fram at flere frivillige organisasjoners bidrag har vært viktige. ■

Bjarne Garden, tidligere ambassaderåd.

...men utfordrin

Framskrittene har vært mange, men fortsatt er risikoen for at et barn skal dø 20 ganger større i Malawi enn i Norge. Hvorfor? Og hva kan gjøres?

ET 30-TALLS INTERVJUER med ulike helseaktører i Malawi frambringer også meninger om hvilke utfordringer som fortsatt gjenstår. Her er noen av utfordringene landet fortsatt står overfor:

■ Mens barnedødeligheten (under 5 år) generelt har gått jevnt nedover, har det vist seg vanskeligere å redusere dødeligheten blant nyfødte (under 1 mnd.)

■ Rundt 45 prosent av helsestil-lingene er ubesatt, blant annet på

grunn av trange budsjetter. Det er for få faglærte helsearbeidere. Mangelen på spesialister er presserende på flere områder, blant annet innen kirurgi.

■ 80 prosent av midlene i helsesektoren kommer fra internasjonal bistand. Bistandsavhengigheten gjør sektoren økonomisk sårbar. Det er likevel et potensial for å utnytte ressursene mer effektivt.

■ Små budsjetter hindrer innkjøp og investeringer, for eksempel er

Helseinformasjon til gravide er en sentral oppgave for Malawis helsekontrollassistenter. De bemanner blant annet helsepostene ute i mange landsbyer. Lyton Chirwa og Benjamin Nyasulu er på besøk hjemme hos 23-årige gravide Loveness Peter.

Frontsoldater i den malawiske helserevolusjonen

I landsbyene kalles de ofte «doktorer». I virkeligheten er et lynkurs på noen få uker den helsefaglige ballasten. Likevel hylles de som helserevolusjonens aller viktigste frontsoldater.

Av Raphael Mweninguwe (tekst) og Ken Opprann (foto)

– VAKSINER ER nøkkelen, fastslår den malawiske helsearbeideren Lyton Chirwa, som vi møter ved Chiwamba helsesenter. Han er en av 11 helsekontrollarbeidere tilknyttet dette helsesenteret.

Health surveillance assistant, lyder den offisielle tittelen han bærer og som gir ham rett til lønn og pensjon fra staten. Chirwa inngår i et team med ansvar for åtte landsbyer, med en befolkning på drøyt 8000 mennesker.

Mange av folkene i landsbyene kaller ham «doktor», men den faglige ballasten i medisin er et 3 måneders kurs gitt av helsedepartementet.

For mange malawiere er folk som ham det eneste de har av helsefaglig kompetanse i sitt nærmiljø.

Sjekkliste for symptomer

Hjemmebesøk til små og store pasienter inngår i hverdagen hans, enten det er for å drive helseopplysning eller det er for å foreta en konsultasjon. Med seg i bagasjen har han myndighetenes sjekklister over symptomer på ulike sykdommer.

Symptomsjekken hjelper ham å skille mellom de som vil bli friske av seg selv, de som skal få en pille og de som må sendes videre til helsesenter eller sykehus. Diareer, enkle infeksjoner og malaria er blant syk-

dommene som i stor grad behandles «på stedet».

Ifølge departementsråden i helsedepartementet, Dr. Dan Namarika, er Chirwa og hans kolleger blant de aller viktigste brikkene i det store puslespillet. Tilsammen finnes det over 11 000 i samme rolle som ham. Og hver og en av dem har ansvar for i gjennomsnitt 1000-1500 personer.

Et enkelt stykke multiplikasjon skulle dermed tilsi at mellom 11 og 16,5 millioner mennesker har en helsekontrollassistent å gå til, i et land med rundt 18 millioner innbyggere (og der 80 prosent av disse bor på landsbygda).

– Det er jo de som gjør jobben

– Det er jo lett å peke på de store globale fondene som de viktigste i å redde barns liv. Men hva hadde de vært uten fotfolket i helsevesenet, våre helsearbeidere på helsepostene og helsesentrene? Det er jo de som utfører vaksinasjonene, sier Namarika.

Han viser til at nærmere 80 prosent av Malawis befolkning bor på landsbygda, og de fleste er fattige bønder. – De færreste har råd til å ta bussen inn til nærmeste by. Dette er blant grunnene til at primærhelsetilbudet ute i landsbyene er så viktig, understreker han. ■

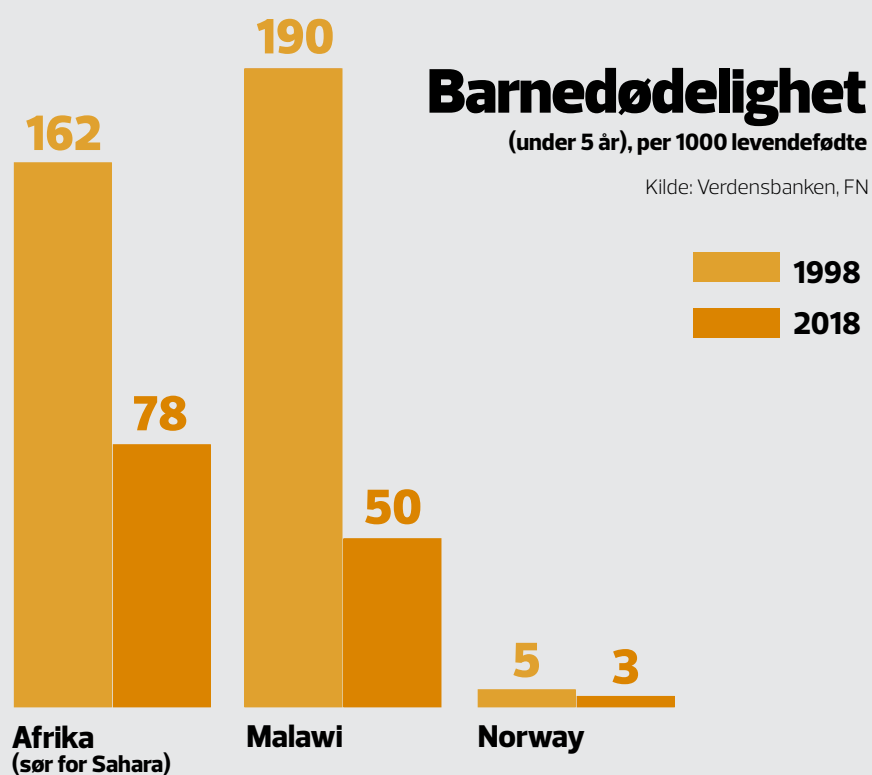
gene står i kø

det mangel på oksygenapparater, lamper til operasjonsstuer og laboratoriestyr

- Lave sykepleierlønninger bidrar til hjerneflukt til privat sektor, i noen grad også til utlandet
- Helsearbeidere på sykehusene opplever høyt stressnivå på grunn av fulle avdelinger og lav bemanning
- Fattigdom og kostnadene ved transport og opphold hindrer pasienter og deres pårørende i å oppsøke helsetilbudene som finnes
- Befolkningsveksten er sterk og legger et press på hele helsesektoren
- Graviditeter blant tenåringsjenter er vanlig. Hele 29 prosent av malawiske jenter mellom 15 og 19 år

har allerede fått barn. Unge mødre bidrar til premature fødsler som gir høy risiko.

- Det forekommer tyverier, korrupsjon og gatesalg av medisiner
- Manglende, nedslitte eller uhen-siktsmessige lokaler
- Manglende fødselsregistrering hindrer pasientoppfølging og planlegging på makronivå
- Utrygg vannforsyning, dårlige sanitærforhold
- Manglende og ustabil strømforsyning ødelegger for vaksiner o.a. som trenger kjøling
- Lavt kunnskapsnivå og gammel overtro hindrer effektive informasjonstiltak

14 **Aktuelt**

Bangladesh står for halvparten av eksporten fra MUL-land (minst utviklede land) til Norge. Foto: GMB Akash

Økt import fra de aller fattigste

Norge økte i fjor importen fra verdens fattigste land. Men fortsatt utgjør den mindre enn én prosent av verdens samlede import. **Av Asle Olav Rønning**

Norske klesbutikker selger stadig mer klær fra Bangladesh, Kambodsja og Myanmar. Det utgjør en stor del av varene vi kjøper fra verdens fattigste land, også kjent som MUL-land (minst utviklede land). Andre varer som importeres, er kaffe, blomster og råvarer som mineraler og olje.

Å importere mer fra MUL og andre utviklingsland har lenge vært et ønske fra norske politikere. I Granavolden-erklæringen fra i fjor forpliktet regjeringen seg til å øke handelen med fattige land.

MUL-landene har samlet mer enn én milliard innbyggere. De fleste av dem ligger i Afrika sør for Sahara og i Asia. Import fra disse landene til Norge økte fra 4,1 milliarder kroner i 2018 til 4,9 milliarder kroner i 2019, viser tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB). Import av skip, oljeplattformer og råolje er her holdt utenfor.

På tross av økningen, utgjorde imidlertid import fra MUL-land mindre enn én prosent av Norges samlede import fra utlandet i fjor. Det er dessuten et fåtall MUL-land som står for brorparten av veksten.

«Vi har i dag 269 leverandører i Bangladesh.»
Anna Margrét Gunnarsdóttir, H&M.

H&M har 269 leverandører

Klesprodusenten Bangladesh står alene for halvparten av eksportverdien fra MUL-land til Norge. Bangladesh har fra 1990-tallet økt sin produksjon og eksport av klær betydelig. For importen til Norge er kleskjeder som Hennes & Mauritz (H&M) en viktig drivkraft.

– Vi har i dag 269 leverandører i Bangladesh. Vi har vært i landet i mange år, har et godt og langsiktig samarbeid med leverandørene våre, og kommer til å fortsette å være her i fremtiden. Produksjon og eksport av klær er en av de viktigste bidragsyterne til vekst og utvikling i landet, skriver Anna Margrét Gunnarsdóttir i kommunikasjonsavdelingen i H&M Norge i en epost til Bistandsaktuelt.

Hun peker på at det er mange utfordringer med å produsere klær i et land som Bangladesh, og understreker at det er viktig for H&M å ta ansvar for både mennesker og miljø.

Totalt har H&M produksjon i 38 land. Etiopia er et av de nye MUL-landene der klesgiganten har etablert seg, men her er klesindustrien fortsatt i en tidlig fase, og eksporten til Norge er ikke stor.

Gir mange arbeidsplasser

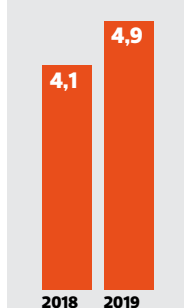
Klesimporten fra Bangladesh til Norge er tredoblet på ti år, til 2,2 milliarder kroner i 2019. Andre MUL-land

Anna Margrét Gunnarsdóttir i H&Ms kommunikasjonsavdeling.
Foto: H&M

Norges import fra MUL-land øker

(i milliarder kr.)

2019: Foreløpige tall. (Skip, oljeplattformer og råolje ikke inkludert)
Kilde: SSB

kommer etter. Kambodsja eksporterte klær og sko til Norge for en halv milliard kroner i fjor, og Myanmar for 340 millioner.

– Det er lett å undervurdere disse tallene. De blir små sammenlignet med importen fra industriland. Men fire milliarder kroner er likevel en betydelig mengde varer, som har gitt et betydelig antall arbeidsplasser. Akkurat hvor mange er vanskelig å beregne, men det kan dreie seg om økte inntekter for flere titusen familier, sier professor Halvor Mehlum ved Universitetet i Oslo.

Han understreker samtidig at bare en liten andel av det vi betaler for et klesplagg i butikken i Norge ender opp som lønn i opprinnelseslandet.

– Går det an å gjøre noe med fattigdomsproblemet i verden ved å kjøpe flere klær? Det er mer tvilsomt. Kjøper du en skjorte i Norge for 350 kroner, så er det antagelig bare 15 kroner som går direkte til en arbeider i Bangladesh, sier samfunnsøkonomen.

Tjenester kan bli viktige

I tillegg til eksport av varer, er eksport av tjenester av økende betydning globalt. Noen utviklingsland satser bevisst på utvikle økonomien gjennom å satse på eksport av tjenester.

– Verden over er mer enn to av tre jobber i tjenestesektoren. Tjenester utgjør om lag en firedel av verdenshandelen, og vokser raskere enn varehandelen. Teknologisk utvikling, som digitalisering, gjør det lettere å handle mer globalt med tjenester, sier Hildegunn Kyvik Nordås, seniorforsker ved NUPI og professor ved Örebro universitet i Sverige.

Import-tallene

Import av varer fra MUL-land til Norge (2019)

- Bangladesh: 2,4 mrd. kr.
- Kambodsja: 622 mill. kr.
- Senegal: 437 mill. kr.
- Mauretania: 381 mill. kr.
- Myanmar: 359 mill. kr.
- Angola: 332 mill. kr.
- Etiopia: 126 mill. kr.
- Togo: 105 mill. kr.
- Madagaskar: 31 mill. kr.
- Tanzania: 26 mill. kr.

Foreløpige tall (Skip, oljeplattformer og olje ikke inkludert).
Kilde: SSB

Import av varer til Norge (2019), verdensdel og grupper av land.

- Alle land: 756 mrd. kr.
- EU: 460 mrd. kr.
- Utviklingsland (inkl. Kina): 147 mrd. kr.
- MUL: 6 mrd. kr.

Foreløpige tall (Alle varer).
Kilde: SSB

Nordås mener dette åpner opp et potensial for mange utviklingsland, og viser til India og Filippinene som land som har fått det til. Noe av eksporten er teknologisk avansert. Hun viser til at Nigeria har omfattende eksport av kulturprodukter, for eksempel animasjon som inngår i dataspill. ■

Overdrev FN nøden?

FNs høykommissær hevdet i mange år at afghanske flyktninger hadde det verre enn resten av befolkningen i Afghanistan. Noe som neppe var riktig, konkluderer en forskningsartikkel.

Av Tor Aksel Bolle

Forfatteren av artikkelen mener det er problematisk at bistandsorganisasjoner ofte er i en dobbeltrolle – de skal både samle inn penger til bestemte formål og være faglige eksperter.

Hjelpeorganisasjonene har ofte en rolle hvor deres folk framstår som nøytrale eksperter. Samtidig er de forkjempere for bestemte sårbare grupper, og de er aktører på et bistandsmarked med hard konkurranse. Det kan medføre en interessekonflikt, mener Matthew Willner-Reid som har forsket på temaet.

Han mener at bistandsaktørenes situasjonsbeskrivelser og anslag av behov kan ha stor innflytelse på givernes prioriteringer av bistand.

Willner-Reid er i dag programsjef for European Institute of Peace, en stiftelse som jobber med konfliktforebygging og er finansiert av EU.

FN-organisasjonen UNHCRs beskrivelse av situasjonen for afghanske flyktninger var tema for en artikkel han publiserte i det anerkjente fagtidsskriftet Development Policy Review på slutten av fjoråret. Artikkelen var basert på Willner-Reids doktorgradsavhandling fra Oxford University.

«Vinklet» budskap

UNHCR begynte fra 2008 å endre beskrivelsen sin av situasjonen for afghanske flyktninger. I økende grad la FN-organisasjonen vekt på hvordan flyktningene som returnerte til Afghanistan hadde verre enn resten av den afghanske befolkningen, konkluderer Willner-Reid i sin artikkel.

Dette budskapet ble kraftig promotert av FNs høykommissær (UNHCR), blant annet gjennom media og overfor giverland som for eksempel Norge. Samtidig var det UNHCR selv som hadde ansvaret for å hjelpe de hjemvendte afghanske flyktningene.

FN-organisasjonen gjennomførte også i 2011 en egen undersøkelse i Afghanistan som tilsynelatende bekreftet bildet av de hjemvendte flyktningene som en særlig sårbar gruppe som trengte ekstra mye hjelp. Men, som Willner-Reid påpeker i sin artikkel, mye tyder på at «historien» UNHCR fortalte ikke stemmer. Blant annet hadde undersøkelsen UNHCR gjennomførte i 2011 klare svakheter.

En undersøkelse, gjennomført av amerikanske myndigheters Bureau of Population, Refugees and Migration, tilbakeviste mange av funnene i UNHCR sin undersøkelse. Amerikanske myndigheter konkluderte i sin undersøkelse med at flyktningene og resten av befolkningen hadde omtrent like store behov.

– Det var en rekke andre troverdige datakilder som viste at flyktningene ikke var mer utsatte og sårbare enn andre grupper. De var absolutt en sårbar gruppe – og det er viktig å understreke – men neppe mer sårbare enn resten av befolkningen. Informasjonen som kom fra UNHCR var med andre ord ulik informasjonen som kom fra andre troverdige kilder, sier Willner-Reid.

Økende pengebehov

I 2001/2002 vendte nærmere 1,8 millioner afghanere hjem. Utover 2000-tallet sank antallet som returnerte kraftig. Det førte til at flyktningene havnet lenger ned på prioriteringslista til både afghanske myndigheter og givene.

Men UNCHR jobbet hardt og strategisk for å holde «sin» sårbare gruppe høyt på agendaen.

«Informasjonen som kom fra UNHCR var ulik informasjonen som kom fra andre troverdige kilder.»

Matthew Willner-Reid.

I takt med at antallet flyktninger som vendte hjem falt, vektla FN-organisasjonen i økende grad at flyktningene hadde særlig store behov i forhold til andre grupper. Summene FN-organisasjonen ba om i støtte per flyktning økte raskt over flere år, ifølge artikkelen.

I perioden 2001 til 2009 ba FN-organisasjonen om rundt 200 dollar i støtte til hver hjemvendt afghansk flyktning. I 2010 hadde summen UNHCR ba om per afghaner de skulle hjelpe steget til 1000 dollar. I 2015 ba de om 8000 dollar per hjemvendt afghaner.

I artikkelen viser Willner-Reid også hvordan UNHCR fram til 2011 anslo at andelen av den afghanske befolkningen som var flyktninger var rundt 20 prosent. I 2011 begynte imidlertid FN-organisasjon plutselig å si at en firedel, altså 25 prosent, av befolkningen var flyktninger.

Ifølge Willner-Reid er det uklart hvordan de kom fram til det tallet, og han mener tallet trolig var for høyt. Han viser blant annet til at afghanske myndigheter, basert på en stor nasjonal undersøkelse i 2013/2014, anslo at rundt fem prosent av befolkningen var flyktninger.

Sammensatte årsaker

– Hva er årsaken er UNHCRs framstilling av flyktningenes situasjon så annerledes enn hos en rekke andre kilder?

– Det er etter min mening flere grunner. Det er viktig å forstå at flyktningene utvilsomt var en sårbar gruppe. De som jobbet i organisasjonen hadde et sterkt engasjement for å hjelpe flyktningene, og flertallet kjente neppe til svakheter ved undersøkelsen som «bekreftet» at flyktningene var verre stilt enn andre, sier Willner-Reid.

Han understreker at UNHCR jobbet under svært vanskelige forhold hvor sikker informasjon var mangelvare.

Willner-Reid mener også at den

harde konkurransen mellom de ulike aktørene på bistandsmarkedet bidro til at UNHCR fant det nødvendig å være veldig synlige og tydelige. Utad ble budskapet om flyktningenes spesielt vanskelige situasjon ofte sterkere kommunisert enn i interne dokumenter. I artikkelen sin viser han blant annet til UNHCRs egen evaluering av arbeidet i Afghanistan hvor det heter:

«Høy synlighet er nødvendig for organisatorisk overlevelse i den sterke konkurransen som har utviklet seg på bistandsmarkedet det siste tiåret».

– Lykkes godt

– Fra 2008 følte UNHCR at «deres» gruppe ble nedprioritert og at det var viktig å kommunisere at de trengte hjelp. UNHCR hadde også en ledelse i Afghanistan som la stor vekt på å kommunisere flyktningenes særlig utsatte situasjon sier Willner-Reid.

– I hvilke grad kan man si at UNHCR lyktes med sin strategi?

– Jeg vil si at de lyktes ganske godt. De klarte å opprettholde et høyt nivå på finansieringen. Det var noe skepsis til situasjonsbeskrivelsen deres blant givene i Kabul, men mindre skepsis på hovedkontorene til de ulike givene, sier Willner-Reid.

Willner-Reid mener at den sterke konkurransen blant de mange aktørene på bistandsmarkedet noen ganger fører til at de gruppene som har de sterkeste organisasjonene som forkjempere får mest hjelp – og ikke nødvendigvis de gruppene som faktisk trenger mest hjelp.

– Det er det største problemet etter min mening. Det er viktig at givene er klar over denne konkurransen mellom aktørene på bistandsmarkedet. Givene bør ikke stole blindt på informasjonen fra organisasjonene, sier han. ■

Bistandsaktuelt har kontaktet ulike mediekontakter innenfor UNHCR-systemet og bedt om en kommentar til saken, men foreløpig uten respons.

UNHCR overdrev nøden blant hjemvendte flyktninger sammenlignet med resten av befolkningen i Afghanistan, hevdes det i forskningsartikkel. Hard konkurranse blant bistandsaktørene om giverpenger var en av grunnene. Foto: Jalil Rezaee / EPA / NTB scanpix

16 Tema: Bistand til sårbare stater

Militssoldat, eller

Krisen i Den sentralafrikanske republikk har frarøvet Christian Gonokombo verdifulle år på skolebenken. Nå deltar han på Flyktninghjelpens «ungdomskurs» for å bli murer. 18-åringen håper det skal gi ham nye muligheter, slik at han kan forsørge familien.

Foto: Espen Røst

murer?

- Fra scenen i Central Park lovet statsminister Erna Solberg i september en halv milliard kroner til fondet Education Cannot Wait.
- Bistandsaktuelt fulgte pengene til et av klodens mest utilgjengelige områder, sentralt i Den sentralafrikanske republikk.
- Her blir barn og unge rekruttert og utnyttet av væpnede grupper, men 18 år gamle Christian har en annen plan.

18 Tema: Bistand til sårbare stater

Flyktninghjelpens team på vei gjennom Nana Grébizi-distriktet. Det var 300 sikkerhetshendelser mot hjelpearbeidere i det konfliktherjede landet i fjor – og hvert sjette angrep skjedde akkurat her.

30 %

av landområdene i Den sentralafrikanske republikk er under myndighetskontroll

2,6 millioner

millioner mennesker har behov for humanitær hjelp

Slik når de noen av klod

Norge bruker stadig mer penger på bistand i konfliktområder. Det er både dyrt og farlig. Vi ble med for å se hvordan Flyktninghjelpen jobber i et av verdens mest krevende områder.

Av Espen Røst, i Den sentralafrikanske republikk

En hvit firehjulstrekk med blå FN-logo kjører gjennom et av klodens mest utilgjengelige områder. Hjelpearbeiderne er på vei fra feltoppdrag tilbake til basen i Kaga Bandoro, helt sentralt i Den sentralafrikanske republikk. Siden 2013 er hundretusener tvunget på flukt her.

Hele landsbyer er brent ned, kvinner voldtatt og barn rekruttert til væpnede grupper. Nå kniver minst tre

ulike militsgrupper om makt – bare i dette ene distriktet.

Veien FN-arbeiderne kjører på er hovedfartsåre sørover i landet, men den ligner mest en kjerrevei fra et annet århundre. Bilen snirker seg fram. Sola er på vei ned.

Så smeller det.

Dagen før sitter jeg i hagen til Hotel Ledger i hovedstaden Bangui med Flyktninghjelpens landdirektør. Sammen med den franske ambassa-

den og den internasjonale flyplassen, fungerer hotellet som «evakueringspunkt» for bistandsarbeidere om volden skulle eskalere.

Det er et merkelig sted:

På vei inn til resepsjonen passerer vi seks tungt bevæpnede soldater bakpå en militær *pick-up*, og ved baren sitter tre godt sminkede lokale kvinner overfor det som kan være en libanesisk diamanthandler. Vi finner oss en stille krok.

– Den sentralafrikanske republikk er en *failed state*, sier David Manan.

Skjønt, helt alene er vi ikke her heller. Noen bord bortenfor sitter en gruppe dresskledde menn, kanskje økonomer fra Verdensbanken – og det er umulig ikke å legge merke til den russisktalende mannen som går hvileløst frem og tilbake langs bassenget.

Han snakker dempet i en satellitt-telefon og kunne lett hatt rollen som Janus, James Bonds motspiller i filmen *GoldenEye*. Selv er Flyktninghjelpens landdirektør fra Elfenbenskysten.

– Som afrikaner er jeg sjokkert over forholdene her. Jeg har tidligere jobbet i DR Kongo, men der finnes det i hvert fall et håp. Her trengs det en Marshallplan, sier Manan.

Dette er landet der en dansk dokumentarfilmskaper kunne kjøpe seg et diplomatpass. Der *Air France* så vidt slipper av og henter passasjerer før de flyr videre. Den sentralafrikanske republikk har kun 16 bensinstasjoner – og ingen banker utenfor hovedstaden.

Kleptokrati, satt i system

I «Making sense of the Central African Republic» påpekes det at historien

14

væpnede grupper kniver om makt og naturressurser

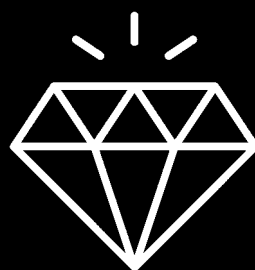

Myndighetene kontrollerer hovedstaden og rundt 30 prosent av landområdene i Den sentralafrikanske republikk.

Hver sjettede «sikkerhetshendelse» mot hjelpearbeidere ifjor, skjedde i og rundt byen sentralt i landet.

Kaga Bandoro

Bangui

Det konfliktherjede landet er blant annet svært rikt på uran, gull og diamanter

Foto: Espen Røst

Den sentralafrikanske republikk

■ Nær fem millioner mennesker bor i landet som er svært rikt på naturressurser, men som også er et av verdens minst utviklede. Ifølge UNDPs levekårsindeks er Den sentralafrikanske republikk rangert som 188 av 189 land. Om lag 70 prosent av befolkningen lever i dyp fattigdom.

■ Da Séléka-alliansen kuppet regjeringmakten i 2013, skapte det en motreaksjon fra Anti-balaka-milits. Landet har siden vært i en borgerkrigsliknende situasjon der sektersk og politisk vold har drept tusenvis og sendt en million mennesker på flukt. 2,6 millioner mennesker, mer enn halv befolkningen, har behov for nødhjelp.

■ Om lag 13 000 fredsbevarende FN-soldater har siden 2014 vært utstasjonert i den tidligere franske kolonien.

■ Tusenvis av barn og unge skal ha blitt rekruttert av væpnede grupper siden 2013. Landets myndigheter har siden tilsluttet seg FNs «barnesoldat-traktat». 12 000 barn skal være hentet ut av militsgruppene de siste åra.

■ Nesten alle politiske endringer siden frigjøringen i 1960 har vært skjemmet av vold, men i 2016 ble Faustin-Archange Touadéra valgt til president. Nå leder han en stat der myndighetene kontrollerer mindre enn 30 prosent av landarealene.

■ I februar undertegnet landets myndigheter og fjorten væpnede grupper en fredsavtale, men mange av militsgruppene har ikke overholdt sin del av avtalen.

■ Det er planlagt president- og parlamentsvalg i 2020, men det er knyttet stor spenning til om og hvordan dette skal gjennomføres.

Kilder: Verdensbanken, FN (OCHA), Flyktninghjelpen, Education Cannot Wait.

ens mest sårbare

ikke har spilt på lag med det frodige landet midt i Afrika, at tiden etter frigjøringen ikke har gjort situasjonen bedre.

Tross rik natur, lever 7 av 10 sentralafrikanere fortsatt i dyp fattigdom. Ifølge boka må landets skiftende lederskap ta sin del av skylda. President Jean-Bédél Bokassa – som kuppet makten i 1966 – var en innovatør i å tilrane seg landets rikdommer, men også flere av dem som har hatt makten etter «keiseren» skal ha systematisert det å fylle egne lommer:

«Flere afrikanske land har lignende erfaringer etter kolonitiden, men man skal lete lenge for å finne noe som er sammenlignbart med Den sentralafrikanske republikk».

– Her finnes gull og diamanter, naturressurser som kunne bidratt til ut-

vikling. I stedet er dette en humanitær krise som er minst like ille som den i Jemen eller i Syria. Det er vanskelig å finne et annet land der en så stor andel av befolkningen lever i en krisesituasjon, sier Manan.

I 2016 ble det avholdt valg, og en fredsavtale ble inngått mellom de største opprørsgruppene og regjeringen i februar i fjor. Men lite av det som står i avtalen har materialisert seg, og fortsatt kontrollerer regjeringen kun 30 prosent av landområdene.

13 000 FN-soldater forsøker å håndheve lov og orden, med vekslende hell.

For humanitære aktører betyr den spente situasjonen økte kostnader. Bensin må fraktes til felt, og dårlig infrastruktur sliter på bilparken. Det trengs vakhold og piggrådgerder og

David Manan, Flyktninghjelpens landdirektør i Den sentralafrikanske republikk.

Foto: Espen Røst

satellitt-telefoner. Flyktninghjelpens leder drifter en kompleks humanitær operasjon der alt, stort og smått, må dobbeltsjekkes og så sjekkes igjen. For hver hundrelapp organisasjonen bruker her, går 35 kroner til logistikk og sikkerhet. Og David Manan må holde tunga rett i munnen når han sender sine ansatte langt inn i militsgruppene operasjonsområder.

– Når 70 prosent av landområdene er utenfor myndighetskontroll, er det umulig å jobbe uten å være i dialog med væpnede grupper. Noen steder er det faktisk disse grupperingene som er «styresmaktene». Vi må forklare dem hvorfor vi er i «deres område» og tydeliggjøre at vi er upartiske. Det handler om sikkerhet for våre ansatte – og for de vi er her for å hjelpe.

To okser, et godt liv

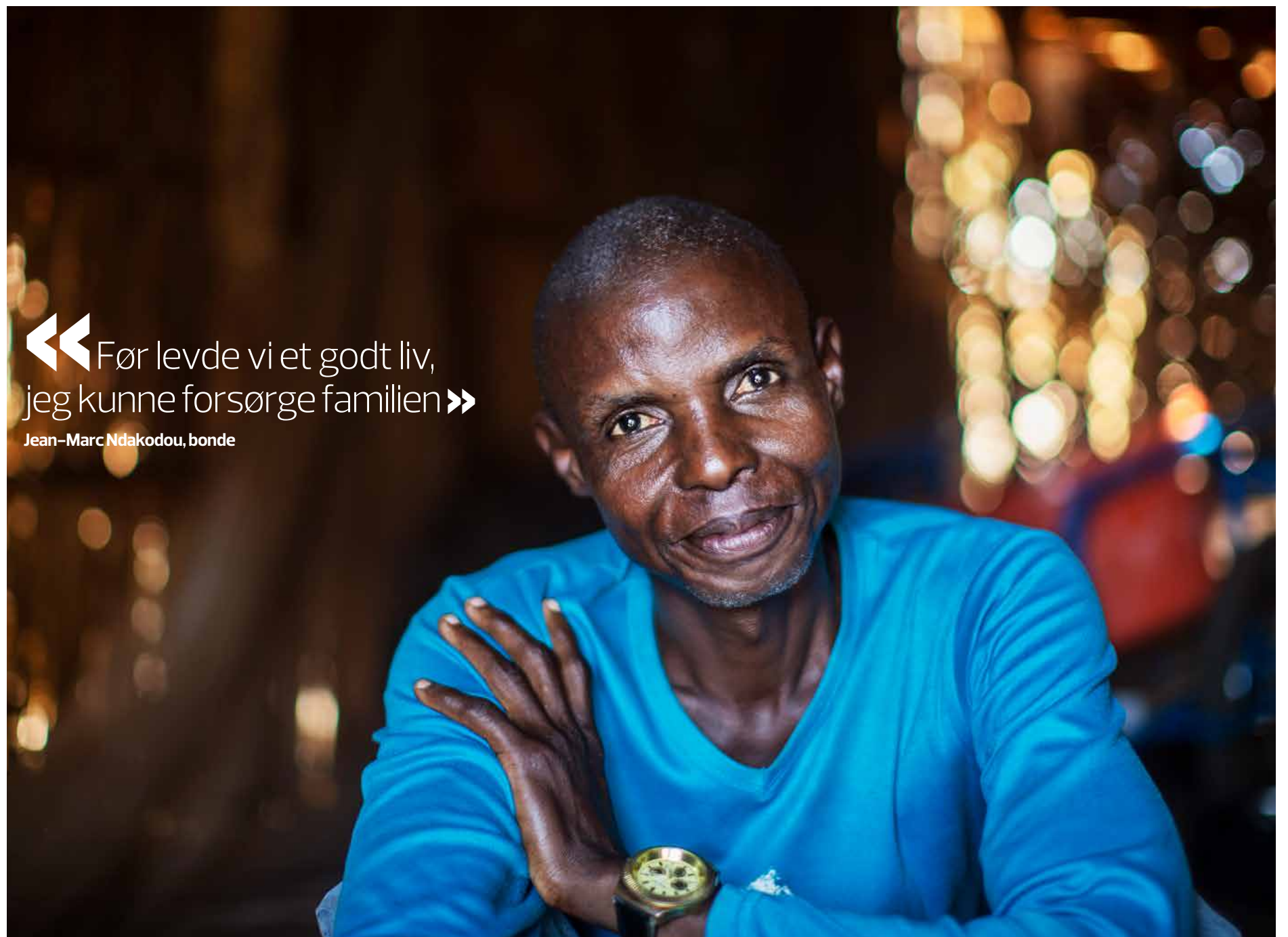
Dagen etter møtet med David Manan sitter jeg i et propellfly fra *UN Humanitarian Air Service*. Vi er på vei til Kaga Bandoro, midt inne i landet. Under oss ser vi urørt natur, og nesten helt siden flyet forlot Bangui har vi sett ut over det mektige grønne landskapet myndighetene ikke har kontroll over.

Vi vet at Nana-Grébizi-distriktet huser minst tre militsgrupper, at det er «risk level» fire av fem her, men ikke at det kun er få timer til en FN-bil skal bli angrepet der nede. Piloten legger kraftig over. Flyet går inn for landing, dunker i bakken og ruser bortover mellom strå-hyttene.

Vi har landet midt i en flyktningleir.

Langs den rødbrune landings- →

20 Tema: Bistand til sårbare stater

« Før levde vi et godt liv, jeg kunne forsørge familien »

Jean-Marc Ndakodou, bonde

Før militssoldatene fra Séléka-koalisjonen feide gjennom landsbyen hans var Jean-Marc Ndakodou bonde og kunne forsørge familien. Nå er de i en leir for internt fordrevne bare ti kilometer fra hjemstedet. – Vi kan ikke dra tilbake nå, alt er ødelagt. Vi prøver å dyrke jorda her også, men vi er for mange. Alle som bor her i leiren har mistet alt.. Alle foto: Espen Røst

← stripa står det tungt bevæpnede soldater med blå hjelmer. Bortsett fra en gjeng små fotballspillere virker de fleste andre uanfektet av FN-flyet og landcruiserne fra diverse hjelpeorganisasjoner i enden av «rullebanen».

Flyktninghjelpens områdeansvarlig Minata Coulibaly ønsker velkommen. Bistandsaktuelt skal få henge på når hun, donorkoordinator Pauline Krawielicki og resten av teamet skal i felt for å sjekke at hjelpen den norske organisasjonen bidrar med, faktisk når fram til de som trenger den mest.

Men å jobbe her er farlig. Med 300 «sikkerhetshendelser» i 2019, er Den sentralafrikanske republikk et av verdens farligste land å drive hjelpearbeid. Minst fem bistandsarbeidere ble drept i fjor – og hver sjettede «sikkerhetshendelse» skjedde akkurat her.

En drøy halvtime senere sitter vi overfor Jean-Marc Ndakodou i Lazare-leiren for internt fordrevne. Sammen med familien har han vært på flukt i seks år. Da Séléka-militsen kom til hjemstedet måtte de rømme. Men landsbyen deres ligger bare 10 kilometer unna leiren.

– Før levde vi et godt liv, jeg kunne forsørge familien, sier Ndakodou.

Han forteller at han eide to okser, dyrket korn, maniok og peanøtter.

– Så kom Séléka, sier ti-barns-faren.

Enorme ressurser, stor ulikhet

Nå lever familien i delt by. Kristne på den ene siden av elva, muslimer på den andre – skilt av en bro der FN-

styrken Minusca søker å skape stabilitet etter syv år med unntakstilstand.

Da den muslimske Séléka-koalisjonen feide gjennom Den sentralafrikanske republikk og tok makten i Bangui i 2013, førte det til gjengjeldelser fra den kristne Anti-balaka-militsen.

Volden som fulgte, handlet egentlig ikke om religion.

Den handlet om ekstreme forskjeller i et enormt ressursrikt land – der maniok og bananer er lett tilgjengelig, men der republikkens ledere på utpekulert vis har fylt egne lommer. I seksti år, helt siden selvstendigheten, er regionale-, etniske- og religiøse skil-

Mørk historie: Jean-Bédél Bokassa tok makten i 1966, seks år etter frigjøringen. Mange mener hans vanstyre bidro vesentlig til at Den sentralafrikanske republikk fortsatt er et av verdens minst utviklede land. Etter elleve år som president lot han seg krone til keiser av Det sentralafrikanske keiserdømmet, før han i 1979 selv ble avsatt i et statskupp.

Foto: A. Abbas / Magnum / NTB scanpix

lelinjer brukt i et maktpolitisk spill der folk flest er den store taperen.

Jean-Marc Ndakodou forteller at huset hjemme i landsbyen ble brent av militssoldatene.

– Vi kan ikke dra tilbake nå. Alt er ødelagt, og væpnede grupper terroriserer fortsatt området. Vi prøver å dyrke jorda her også, men vi er for mange. Alle som bor her i leiren har mistet alt. Vi får utdelt matkuponger, men det er vanskelig å leve så tett med så knappe ressurser.

Ndakodou og de andre i Lazare-leiren er ikke alene om å ha det vanskelig.

Ifølge Verdensbanken lever 75 prosent av innbyggerne i Den sentralafrikanske republikk i dyp fattigdom. Mange steder tilbys helsetjenester og utdanning kun av hjelpeorganisasjoner, og minst halvparten av befolkningen er nå helt eller delvis avhengig av nødhjelp.

Murer, ikke soldat

Sola står lavt når vi svinger inn på tunet til *Ecole Sainte Thérèse*, men for Flyktninghjelpens team er ikke arbeidsdagen over. Her skal de møte unge som er del av et prosjekt organisasjonen drifter med penger fra det norsk-initierte fondet *Education Cannot Wait*.

Flyktninghjelpen støtter folk med mat, husly, vann- og sanitærtjenester i Den sentralafrikanske republikk, men utdanning er den norske organisasjonens hovedprioritet i Nana-

Grébizi-distriktet. Godt samspill mellom kortsiktig nødhjelp og langsiktig utdanningsinnsats er noe av det aller viktigste, forklarer Pauline Krawielicki.

– Ofte er utdanningsbistand noe man tar fatt på når konflikten er over. Men for oss er utdanning en integrert del av det humanitære arbeidet, mens krisen enda pågår.

Mange tusen barn og unge skal ha blitt rekruttert av væpnede grupper i Den sentralafrikanske republikk siden 2013. 12 000 skal være hentet ut igjen, men det er fortsatt stor fare for re- og ny-rekrutteringer, ifølge FN-rapporten «Children and armed conflict».

Pauline forklarer at Flyktninghjelpens utdanningsprogram for ungdom, i tillegg til yrkesopplæring, skal sikre at de som har mistet skolegang ikke utsettes for overgrep eller rekrutteres av militsgrupper. I et av klasserommene sitter gutter og jenter foran nyinnkjøpte symaskiner, utenfor jobber en gjeng tenåringer med å reise sin egen skolebygning.

– Jeg skal bli murer, sier Christian Gonokombo.

18-åringen er fra en annen provins, men konflikten førte ham vekk fra hjemstedet etter at foreldrene døde. Nå bor han i Kaga Bandoro og forteller at han håper kurset skal skaffe ham et levebrød – slik at han kan forsørge kona og den to år gamle sønnen.

– Uten denne muligheten vet jeg ikke hva jeg hadde gjort. Kanskje bare dyrket jorda. Murerkurset gir helt an-

Unge som har mistet skolegang får yrkesopplæring i Kaga Bandoro. Blant ungdommene er det flere som tidligere har vært rekruttert av militsgrupper.

Pauline og Minata tar en kort de-brief etter en lang dag i felt. Sammen jobber de for at unge skal få nye muligheter i et av verdens minst utviklede områder.

Kaga Bandoro er en delt by. Kristne på den ene siden av elva, muslimer på den andre – skilt av en bro der FN-styrken søker å skape ro etter syv år med unntakstilstand.

7 av 10 sentralafrikanere lever i fattigdom, men langt fra alle får hjelp. – Jeg er fullt klar over at det vi kan bidra med her er en dråpe i havet, sier Pauline Krawielicki.

dre muligheter og er verdifullt for oss som ikke har gått på skole de siste årene. Nå vil jeg bidra til gjenoppbyggingen her i Kaga, sier Gonokombo.

Séléka, og Anti-balaka

Vi har ikke vært på skolen en halvtime når Områdeansvarlig Minata Coulibaly sier vi må dra. Det er ikke lurt å oppholde seg på samme sted for lenge, og sola er på vei ned. I det vi passerer det sønderskutte «kommunehuset» spør jeg hvorfor yrkesopplæring er så viktig her.

– Mange har mistet flere år med skolegang. Uten et framtidshåp kan de lett bli ofre for rekruttering fra militsgrupper. Blant ungdommene vi akkurat møtte var det flere som tidligere har vært rekruttert av Séléka eller Anti-Balaka. Dette kurset gir dem helt andre muligheter.

– Tidligere Séléka- og Anti-Balaka-soldater i samme klasse?

– Ja, nesten alle de væpnede grupperingene i dette landet har brukt barn. De lager mat, vasker klær eller er budbringere. Både i sy-lassen og i murerklassen var det ungdom som har vært i Sélékas eller Anti-Balakas rekker. Det er nå ekstremt viktig at vi gir disse ungdommene troen på at det finnes en annen vei, slik at de kan re-integreres i samfunnet og få seg et anstendig arbeid.

Minata forteller at kursene for unge mellom 16 og 18 er en pilar i Flyktninghjelpens utdanningsstrategi. Hun sier ungdommen her i Kaga Bandoro får

tilbud om seks måneders sy- eller snekkerkurs.

– I tillegg kan de ta murer- eller jordbruksvalgfag. Siden denne skolen trengte en ny bygning, får elevene her en unik mulighet til praktisk trening ved å bygge sitt eget klasserom.

Siden mange av ungdommene har store huller i sin grunnskoleutdanning, begynner kursene med enkel matte, samt lese- og skrivetrening.

– Slik blir de bedre rustet for å få seg arbeid. Når kurset er ferdig oppfordrer vi dem til å gå sammen i grupper. Håpet er at dette skal hjelpe dem til å skape seg et levebrød.

Morgenstemning, ren idyll

Neste morgen står vi grytidlig opp for å reise sørover mot byen Dekoa. Sola er i ferd med å bryte over åskammen, men det er én som snart skal legge seg. Den pakistanske Minusca-soldaten har stått vakt gjennom natta. Fra tårnet bak de høye murene i FN-leiren har han god oversikt. Han ser fiskerne nede ved elva og kyrne som gomler gress bortenfor.

– Det har vært en rolig natt, sier han og smiler.

«Her får de en unik mulighet til praktisk trening ved å bygge sitt eget klasserom»

Minata Coulibaly, Flyktninghjelpen

Når vi forlater leiren ser vi barn på vei til skolen, mat som kokes over åpen ild, og røykteppet som har bredt seg ut. I det morgenlyset trenger gjennom de frodige treetoppene fremstår Kaga Bandoro som ren idyll. Men så tikker det inn en urovekkende WhatsApp-melding fra Flyktninghjelpens sikkerhetsansvarlige. En FN-bil er angrepet av milits, rett sør for byen.

En kule streifet hodet til en av hjelpearbeiderne. Sjåføren skal ha blitt truffet i en arm.

«Angrepet skjedde mellom Kaga og Ndomete. Informasjon sendt ut av OCHA (...) For øyeblikket er de i sjokk og ute av stand til å fortelle mer», leser vi om den dramatiske hendelsen som skjedde samtidig som vi møtte ungdommene på yrkesopplæringskurs igår.

FN-medarbeiderne klarte å komme seg unna, sjåføren kjørte selv de syv kilometerne tilbake til Kaga bandoro for medisinsk behandling. Det gikk altså relativt bra denne gangen, men Ifølge Flyktninghjelpens sikkerhetsansvarlige har militsledere i og rundt byen liten eller ingen kontroll over egne soldater. Det er en avventende stemning når den norske organisasjonens ansatte samles til morgenbrief. Minata Coulibaly bryter stillheten:

– Vi må vente på ny informasjon fra Minusca før vi kan dra, fastslår hun.

Etter en time har hun fått «ok» fra FN-styrkens operasjonssentral. Metallporten åpner seg, tre landcruisere passerer under piggråden.

På markedet nedi gata er det folk somt. Man kan visstnok kjøpe en håndgranat for et par dollar her, og vi ser flere som bærer våpen, men folk flest driver med det man vanligvis gjør på en markeds plass: Kjøp og salg av mat og klær.

– Ikke ta bilder her, sier sjåføren i det jeg løfter kameraet. →

Education Cannot Wait

■ 75 millioner barn og unge står uten et utdanningsstilbud i kriseområder. Fondet Education Cannot Wait jobber for å sikre god utdanning.

■ Norge var pådriver for å etablere Education Cannot Wait på Verdens humanitære toppmøte i 2016. Siden har fondet støttet utdanning for 1,4 millioner barn og unge i 29 kriserammede land som Syria, Jemen – og Den sentralafrikanske republikk.

■ Fra 2016 til 2018 bidro Norge med 188 millioner kroner til fondet. Under Global Citizen-konserten i New York i september 2019 annonserte statsminister Erna Solberg ny ECW-støtte på 500 millioner kroner for perioden 2019 til 2022.

■ Minst en halv million barn står uten en skoleplass i Den sentralafrikanske republikk. Flyktninghjelpen er Education Cannot Waits implementerende partnere i det konfliktherjede landet.

22 Tema: Bistand til sårbare stater

← – Det bor mange Séléka her. Det er ikke sikkert de vil sette pris på at det blir tatt bilder.

Barnesoldater; No comment

Nede ved broen, den som deler byen i to – en muslimsk-dominert- og en kristen bydel – står det en hvit panservogn. De pakistanske FN-soldatene som er stasjonert her vil ikke prate med Bistandsaktuelt, men en ung mann på moped slenger villig ut en analyse av situasjonen:

«Pakistan man, good man», roper han før han spinner videre.

Mens vi står her og ser folk krysse elva fra nord til sør, passerer en sivil *pick-up* med fire godt bevæpnede menn på lasteplanet. FN-soldatene blir stille, følger mennene vaksomt. Minata veksler et blikk med Pauline. «No comment», sier hun.

Tilbake i bilen spør jeg om hun ble urolig da de relativt unge mennene – som åpenbart var fra en av militsgruppene – passerte. Hun ser ut av vinduet. Vi kjører forbi en mann som sitter foran en hytte. Opp mot veggen står det som minner om et håndholdt panservernvåpen.

– Jeg blir ukomfortabel når jeg ser folk med tunge våpen. Som hjelpearbeider forsøker vi å være så lite synlig som mulig. På broen der så de oss, det var ikke bra, sier Pauline.

Vi har forlatt Kaga Bandoro, passerer landsby etter landsby i Nana-Grébizi-distriktet. Mange her er i ferd med å vende tilbake fra flukt. Pauline Krawielicki, Gabriel Keaname – som er oppvokst i området – og jeg sitter i baksetet. Minata sitter foran, med sjåføren.

Gjennom frontruta ser vi bilen foran oss, men til høyre og venstre er det en vegg av bush.

I det vi nærmer oss stedet der FN-bilen ble beskyttet stopper vi helt opp. Det spraker i VHF-sambandet. God informasjonsflyt er vesentlig for å jobbe her, og etter en oppdatering fra Minusca får vi fortsette. Det er ingen militssoldater i Yagarantji-skogen i dag, ingen spor av dramatikken fra i går. Bare en mann som triller på en punktert moped.

Så ankommer vi en landsby der flere hus er brent helt ned til grunnen.

– Da Séléka kom denne veien, på vei mot hovedstaden, ranet de og voldtok. Og der de møtte motstand fra Anti-Balaka-milits brant de også ned folks hjem. Alle disse landsbyene var tomme for mennesker etterpå. Folk rømte ut i *bushen*, sier Gabriel.

Hjelp, en dråpe

Gabriel Keaname er lokalt ansatt i

Giverkoordinator Pauline Krawielicki på vei inn i latrinen Flyktninghjelpen har satt opp bak skolen i Dissikou. Oppgaven er å evaluere toalettfasilitetene.

Områdeansvarlig Minata Coulibaly inspiserer byggingen av den nye skolen i landsbyen Ndaboro, og sier hun håper barna snart kan flytte skolehverdagen inn hit.

Flyktninghjelpen. Han forteller at han selv fryktet dem han omtaler som barnesoldater da krisen eskalerte i 2013.

– De skjønnte vel ikke hva de var med på. Barn gjør bare det de får beskjed om.

Gabriel sier han er mest opptatt av å se fremover nå.

– Mange kom tilbake uten eiendeler, til ødelagte hjem, men har likevel klart å starte på ny. Se der: Det huset er ganske nytt, sier Keaname og påpeker at hjelp til gjenoppbygging er en del av den humanitære innsatsen fra organisasjoner som Flyktninghjelpen.

Flyktninghjelpen

■ Norges største humanitære organisasjon med 14 000 medarbeidere, og en omsetning på 4,5 milliarder kroner i 2019.

■ Driver hjelpearbeid i en lang rekke land, inkludert noen av verdens verste kriser og konflikter, uavhengig av hvem som tilfeldigvis kontrollerer de områdene der de som trenger hjelp befinner seg. Organisasjonen har egne ansatte som er spesialisert på å forhandle om tilgang med væpnede grupper, med de humanitære prinsippene om humanitet, upartiskhet, nøytralitet som rettesnor.

■ I Den sentralafrikanske republikk har organisasjonen rundt 200 nasjonalt ansatte og 17 internasjonalt ansatte. De jobber for å sikre folk mat, husly, vann- og sanitærtjenester – i tillegg til utdanning. Om lag 100 000 mennesker fikk hjelp fra den norske organisasjonen her i 2018.

■ Der er dyrt å drive hjelpearbeid i Den sentralafrikanske republikk. Flyktninghjelpen bruker om lag 65 prosent av budsjettene (89 millioner kroner i 2018) i det konfliktherjede landet på «programarbeid», dvs til prosjekter som skal bidra til bedre matsikkerhet, husly eller utdanning – og som går direkte til folk som trenger hjelp. Hele 35 prosent brukes på «supportkostnader», som lønninger, infrastruktur (biler, logistikk, vedlikehold) – og ikke minst sikkerhetstiltak.

I Human Rights Watch-rapporten «They came to kill» beskrives overgrepene mot sivile i detalj: Barn ble brent til døde, foreldre ble skutt. Nabo drepte nabo. Ingen ble spart, verken kristne eller muslimer. Og nå skal folk her lære seg å leve side om side igjen.

– Jeg er fullt klar over at det vi kan bidra med som hjelpearbeidere bare er en dråpe i havet. Men jeg tror på det vi gjør, og håper det gjør livet til dem vi hjelper litt bedre, sier Pauline.

En stor gruppe landsbyboere har samlet seg i skyggen av et tre der et team fra Plan International er i ferd med å dele ut nødhjelp, og på veien møter vi team fra både Verdens matvareprogram og den amerikanske organisasjonen Action Against Hunger. Minata sier levestandarden her var ekstremt lav allerede før krisen eskalerte for syv år siden.

– I en by som Kaga er det litt mer penger i omløp, ikke minst fordi det er en FN-base og internasjonalt personell fra hjelpeorganisasjoner der, men i disse landsbyene finnes det ingen økonomi å snakke om. Her lever folk fra hånd til munn, av det de selv klarer å dyrke frem.

Ifølge FN er nesten seks prosent av barna i Den sentralafrikanske republikk «akutt underernærede». Minata peker på veien foran oss.

– Om det, mot formodning, skulle komme en handelsmann forbi her, ville han ikke kunne tilby bøndene

særlig mye for det de har dyrket. Det er for kostbart å frakte jordbruksprodukter til et marked slik situasjonen er her. I all hovedsak er folk frakoblet omverdenen.

Rapport, til giverne

Selv om man befinner seg i et område der hundretusener er på flukt – der militsgrupper fortsatt sørger for en ekstremt spent situasjon – kan det som fremstår som en ikke-sak, bety tid og penger for en hjelpeorganisasjon. Det finnes nemlig ingen *quick-fix* i bistanden. Prosjekter skal dobbeltsjekkes og evalueres. Stort og smått skal rapporteres til giverne.

– Æsj.

Ansiktet til Pauline Krawielicki vrenger seg. Det tar ikke lang tid å komme med en kjapp evaluering av toalettfasilitetene på skolen i landsbyen Dissikou.

– Her var det ikke rengjort på lenge. Det er synlig avføring på gulvet, det lukter ille og det er fluer overalt. Jeg ville *ikke* brukt det toalettet, og det tror jeg ikke skolebarna vil heller.

Da Flyktninghjelpens donorkoordinator reiste de 300 kilometerne fra Kaga Bandoro til Bangui for noen måneder siden, fant hun ut at et av klasserommene var fullt av skrot. Rektor lovet da at det skulle tømmes til skolestart, så nå ønsker Pauline å sjekke om rommet brukes til det det skal brukes til.

Foreløpig sitter Tro Pauls elever under stråtak, men snart skal de inn i helt nye klasserom. – Mitt håp er at disse barna skal bidra til å gjenreise dette landet, sier den pensjonerte læreren som nå jobber med Flyktninghjelpens hurtigutdanningsprogram.

Alle foto: Espen Røst

I dag er det elever i klasserommet, men denne gangen er det altså noe så hverdagslig som møkkete toaletter som får Paulines oppmerksomhet. Vi er på skoleområdet maks femten minutter, og etter en tilsynelatende tydelig tilbakemelding til rektor, er teamet tilbake på veien. Det er ikke tid til snikk-snakke når man har store områder å dekke, men i bilen har hun tid til å forklare:

– Etter at våre medarbeidere har satt opp latriner, ber de landsbyboerne om å sette sammen en hygienekomité. Rektor hevdet at det finnes en slik komité, men at de ikke har mottatt vaskemidler. Jeg er nesten helt sikker på det er feil. I morgen skulle han kalle inn til landsbymøte for å finne ut om noen kan ha mottatt utstyret. Fra vår side vil vi gå gjennom papirene på ny. Om det viser seg at utstyret er utlevert, vil vi dra tilbake for å tydeliggjøre at vi ikke aksepterer det som mest ligner et forsøk på å få utdelt mer rengjøringsutstyr.

– Men toalettene er jo fortsatt like ufysiselige?

– Om utstyret finnes i landsbyen vil vi fortelle dem at det må brukes, og følge opp med regelmessige inspeksjoner. Om ikke, må vi sette oss ned igjen og forklare hvorfor rene toaletter er viktig, at det handler om helse og gode læringskår for barna. Men først må vi dobbeltsjekke at vi ikke har gjort en feil. Det kan jo ha skjedd, for også vi er bare mennesker.

Skole; ingen lærere

Verken Séléka-koalisjonen eller Anti-balaka-militsene hadde samordnede politisk mål da volden eskalerte i 2013. Begge er senere splittet i mindre grupperinger, men resultatet av konflikten er at et skolesystem, som allerede var svekket etter tiår med vanstyre, nå er gruslagt.

30 prosent av skolene er stengt og så mange som en halv million barn står nå uten en skoleplass.

– Noen landsbyer har ingen skole. Andre har en skolebygning, men ingen lærere, sier Minata.

Vi passerer en gruppe kvinner som vasker klær og seg selv i et elveleie. Over bakketoppen kommer barn ut på begge sider av veien. Ingen har skolesekk, men flere bærer på en bok. Selv om sola står på sitt høyeste, er barna på vei hjem fra skolen,

– Mange av skolene her kjører doble skift. En gruppe om formiddagen, en annen om ettermiddagen, slik at enda flere skal få et utdanningstilbud.

Minata blir entusiastisk, sier utdanning har en mer positiv effekt enn all annen nødhjelp.

– Mat og vann og husly er selvfølgelig viktig, men skoler kan tilby sårbare barn trygghet og fellesskap i en situasjon der de er eksponert for grov vold. Når barna er i et klasserom, med andre barn, får de et fristed fra krigens grusomheter, et sted der de kan koble av.

Tro Paul, lærer i landsbyen Ndoboro.

Hun sier barn trenger rutiner.

– Det å stå opp om morgenen, gå sammen med skolekamerater til skolen, delta i en klassesituasjon og føle tilhørighet er viktig. Det er minst like viktig for barna som vokser opp i Den sentralafrikanske republikk som for barna som vokser opp i Norge.

Bro; til framskritt

Vi har kjørt i time etter time. Fra Kaga Bandoro i går, fra byen Dekoa i morges. Vi har lagt bak oss et av klodens minst utviklede områder og passert to checkpoints kontrollert av sentralafrikanske regjeringsstyrker.

Veien er litt bedre her, men skolebygningen i landsbyen Ndoboro har verken gulv eller tak.

Et titalls arbeidere er derimot godt i gang med veggene. Snart skal de nye klasserommene fylles. Men foreløpig sitter barna i skyggen av et stråtak. Læringsviljen virker upåklagelig i «klasserommet» til den pensjonerte læreren Tro Pau. Gjennom hele sitt yrkesliv har han jobbet i hovedstaden. Nå er han ansatt ved skolen her i Ndoboro av Flyktninghjelpen.

– Krisen har ført til at mange har mistet verdifulle år med læring. Noen har aldri vært i et klasserom, andre har måttet forlate skolen fordi familien har vært på flukt. Det er utfordrende å tilpasse undervisningen når barna har så ulikt læringsgrunnlag, sier Paul.

Hurtigutdanningsprogrammet

ALP gir elevene mulighet til å fullføre grunnskolen på tre år i stedet for på syv. Flyktninghjelpen søker å tilpasse utdanningen til hver enkelt elevgruppe. Barna i Tro Pauls klasserom denne dagen er mellom 8 og 13 år gamle.

– Min jobb er å få elevene i klassen til å fungere sammen, slik at alle bidrar til å løfte fellesskapet fram. Vi må jobbe smart slik at barna tilegner seg kunnskap som tar dem i riktig retning. Nå har disse barna gått sammen i ett år. Jeg ser allerede store framskritt hos mange.

Når den pensjonerte læreren står foran tavla får han klassens fulle oppmerksomhet. Han stiller spørsmål og en skog av små hender vifter i lufta for å få lov til å svare. Tro Paul har gitt eleven en skriveoppgave. Barna jobber konsentrert, og vi går utenfor, snakker om hvordan han opplever at barna han underviser er påvirket av konflikten – den grove volden, alle overgrepene, tiden på flukt. Paul sier traumehåndtering er en integrert del av skoledagen.

– Vi jobber med å håndtere det vonde. Vi snakker om borgerplikter og menneskerettigheter. Jeg tror det kan hjelpe dem til å finne tilbake til en normalitet. Jeg håper vi skal klare å fordrive det hatet flere av barna bærer på. Skolegang kan være en bro til framskritt. Mitt håp er at disse barna skal bli gode samfunnsborgere som kan bidra til å gjenreise dette landet. ■

24 Intervjuet

– Jeg blir skikkelig sint

Da Dag Inge Ulstein (KrF) hørte om «fisi»-ritualet, skjønte han for alvor hvorfor undervisning om seksuelle rettigheter er viktig. Her forteller utviklingsministeren hva han vil satse på i år – for at bærekraftsmålene skal nås det neste tiåret.

Av Espen Røst

– **D**et er i hvert fall ett mål der vi vet at det nå går i feil retning, sier Dag Inge Ulstein.

Verden er enige: FNs bærekraftsmål skal nås innen 2030. Med dette som utgangspunkt inviterte Bistandsaktuelt i januar norske organisasjoner til å si hva de mener norske myndigheter må prioritere i år. Nå gir vi samme utfordring til Norges utviklingsminister.

– Det er nå en sultkatastrofe i det sørlige Afrika vi ikke har sett maken til på 35 år. Også situasjonen mange andre steder i verden tydeliggjør at vi trenger et bærekraftig matsystem.

Utviklingsministeren understreker kjapt at det ikke bare er dette regjeringen skal jobbe med.

– For det er en kobling mellom klimatilpasning, forebygging av naturkatastrofer, matsikkerhet, utdanning og helse. Poenget er å se alt dette i sammenheng, sier Ulstein.

Vil satse motstrøms

– *Men handlingsplanen for bærekraftig matsystemer i utviklingsland – lansert av sju statsråder i fem departementer i juni i fjor – «har foreløpig fått lite oppfølging, ressurser eller konkrete mål», hevder en generalsekretær til oss?*

– Det har kommet penger som skal bidra til å iverksette planen. I tillegg jobber vi med en strategi for klimatilpasning, bekjempelse av sult og forebygging av naturkatastrofer. Det er kanskje det mest konkrete eksempelet på en plan der våre fagmiljøer handler sammen.

– *Bekjempelse av fattigdom er en forutsetning for å nå flere av bærekraftsmålene. Selv om man når fattigdomsmålene, vil det fortsatt være enorm ulikhet mellom rike og fattige. Vil du jobbe mer for å bekjempe ulikhet i norske samarbeidsland?*

– Det er et åpenbart gap, der vi ser at den globale utviklingshjelpen til de fattigste landene har gått ned – tre år på rad. Vi vil gjøre det motsatte, og skal øke andelen til de minst utviklede landene i Afrika sør for Sahara. Det er der vi kommer til å se de største utfordringene knyttet til sult, jordbruk og

kapitalflukt det neste tiåret – og det er der vi skal sette inn trykket.

– *Betyr det at vi vil se mer norsk bistand til sårbare land som Niger eller Den sentralafrikanske republikk?*

– Ja, det er ikke tvil om at det ligger i våre prioriteringer. Jeg kom nettopp tilbake fra Malawi, et land der en av tre ikke kan lese og skrive, der hver tiende jente under 16 år blir giftet bort. Vi må inngå enda sterkere samarbeid med partnerland vi har en god dialog med.

Skikkelig sint

– *Barneekteskap, ja: Svimlende 12 millioner jentebarn giftes bort, hvert eneste år...*

– Da jeg nylig var i Malawi, ble jeg minnet på noe som er helt ekstremt viktig. En fersk undersøkelse gjort der, viser at mer enn 80 prosent av unge jenter ikke har hørt om mensens før de selv erfarer det, sier Ulstein.

KrF-statsråden forteller om et møte med en gruppe unge jenter i et klasserom på landsbygda.

– Jeg fikk overvære en time med seksualitetsundervisning. Temaet var hvilke endringer man går gjennom fra å være barn til det å bli voksen. «Er det noe med kulturen her», spurte læreren. Da var det en jente som rakte opp handa og sa; «Ja, vi har fisi». Det betyr hyene på malawisk (chichewa, red.anm). Så når jentene i enkelte distrikter i Malawi får mensens, opplever noen av dem å bli sendt til lederen i landsbyen – som voldtar dem. Også har de liksom vært gjennom et «renselsesritual».

Ulstein blir stille, lar blikket vandre i sitt eget kontor, ser ut av vinduet. Bistandsaktuelt spør om han blir sint når han hører slike historier.

– Det gjør meg skikkelig sint og viser med tydelighet at vi må jobbe enda hardere for å bekjempe skadelige skikker, som holder land borte fra utvikling. Slike historier forteller oss hvor viktig seksualitetsundervisning er. Man kan ikke begynne tidlige nok å snakke om kropp og seksualitet.

– *Det er 25 år siden kvinnekonferansen i Beijing og 20 år siden FN-vedtaket om kvinner, fred og rettferdighet. Du har selv sagt at det har vært store framskritt for kvin-*

– 75 millioner barn i kriseområder går ikke på skole, så det er åpenbart at støtte til utdanning er noe av det viktigste vi kan bidra med, sier utviklingsminister Dag Inge Ulstein.

Foto: Espen Røst

ners rettigheter, men også at det nå er sterke motkrefter i sving. Hvordan vil du møte dette, konkret?

– Vårt arbeid med kvinnehelse og rettigheter i Malawi er et godt eksempel. Vi må oppsøke problemstillingene, investere i løsninger, og møte motkrefte. Samtidig som USA har kuttet i sin støtte til seksuell og reproduktiv helse, vil vi for perioden 2020-2025 bidra med over 10 milliarder kroner til dette arbeidet. I tillegg skal en milliard gå til å forebygge seksualisert vold i humanitære kriser i perioden 2019-2021.

Utdanning viktig

– *I høst varslet dere ny støtte på en halv milliard kroner til fondet Education Cannot Wait. Utdanning er blant regjeringens viktigste satsingsområder, men likevel mener flere organisasjoner at Norge må styrke utdanningssatsingen og øremerke midler til barn i konfliktområder. Hva tenker du om det?*

– Ja, 75 millioner barn i kriseområder går ikke på skole, så det er åpenbart at støtte til utdanning er noe av

det viktigste vi kan gjøre for å skape utvikling. Dette er også et tett knyttet til mye av det andre vi gjør, for eksempel i arbeidet mot skadelige skikker som barneekteskap. *Education Cannot Wait* er en fantastisk mekanisme som leverer gode resultat. Det gjør meg stolt.

– *Gode resultater er bra, men hvor mange barn vil få utdanning gjennom den halve milliarder fondet nå får overført fra Norge?*

– Siden pengene fra Norge går inn et stort fond, kan vi ikke peke på enkeltresultater «våre» penger har finansiert. Det vi vet er at fondet fra 2016 til 2018 har støttet utdanning til mer enn 1,4 millioner barn og unge i 18 av verdens verste humanitære kriser, sier Ulstein.

– *Klimarettferdighet kan bli et fremtredende tema det nærmeste tiåret. Kanskje vil det komme tydeligere krav fra Afrika om at vi her oppe må ta en større del av klimaregningen. Hvordan er det å fronte klimatilpasningstiltak til samarbeidspartnere i sør, når du kommer fra et land som*

eksporterer olje og av mange ses på som en global stor-forurensner?

– Det er utrolig bra å bli utfordret av mottakerlandenes myndigheter, at vi får en diskusjon om erstatningsplikt. Det er nettopp dette som er så viktig med bærekraftsmålene: at vi alle skal utfordres og at alle må bidra. At regjeringen øker støtten til klimatilpasning handler om at vi ser at vi har et stort ansvar. Klimarettferdighet dreier seg om at de som ikke har vært med å skape situasjonen vi er i, har fått de største omkostningene. Vi må tilrettelegge for folk i disse landene, slik at skoler ikke blir tatt av flom og at bønder kan tilpasse seg en ny virkelighet.

– Mer og mer av norsk bistand går gjennom store fond og utviklingsbanker. Flere av organisasjonene Bistandsaktuelt intervjuet mener bistanden i større grad bør dreies mot sivilsamfunnsorganisasjoner i utviklingsland. Er du uenig i dette?

– Jeg tror det finnes et rom ingen andre enn det sivile samfunn kan fylle, men så trenger vi også mer samarbeid

enn noen gang. Det gjør utviklingsbanker og fond til viktige kanaler.

– Folk spør om vi vet hva pengene går til når vi bruker multilaterale kanaler. Svaret er at gjennom styrearbeid og de andre møtepunktene vi har, får vi tydelig formidlet hva vi forventer – og får gehør for dette. I påfyllingsforhandlingene av Verdensbankens fond for de fattigste landene (IDA) i fjor høst, fikk vi gjennomslag for mange av våre prioriteringer, som økt fokus på klimatilpasning, forebygging, likestilling, sårbare grupper og sårbare stater.

Det store bildet

– Men hva vil du si til din partikollega Dagfinn Høybråten i Kirkens Nødhjelp når han etterlyser at mer av bistandskaka skal brukes på lokale partnere i sør?

– At det ene ikke utelukker det andre. Education Cannot Wait ble eksempelvis etablert for å mobilisere økt finansiering av utdanning i krise og konflikt og for å bedre samspillet mellom humanitær respons og utviklingssamarbeid. Selv om dette er et

stort fond, er det ofte sivilsamfunnsorganisasjoner som forvalter pengene – og det er også derfor vi har styrket den delen av bistanden.

– Jeg forstår at Dagfinn Høybråten er opptatt av at vi klarer å følge pengene tilbake på landnivå. Det stiller enda strengere krav til hvordan vi forholder oss til utviklingsbanker og fond, men jeg tror ikke det er en motsetning her, og han kommer nok til å bli skuffet dersom han tror at vi kommer til å kutte støtte til noen av de multilaterale kanalene. Jeg tror de er viktigere enn noen gang, sier Ulstein.

– I Granavolden ble det varslet at det skal lages en strategi for inkludere

ring av sårbare grupper. Når vil den foreligge, og kan du røpe hva du tenker bør prioriteres i dette arbeidet?

– Vi har løftet fram og økt fokuset på skadelige skikker, LHBTI-rettigheter, funksjonsnedsettelse, kvinner og jenters situasjon og religiøse minoriteter. Vi har opprettet en ny post i budsjettet på en halv milliard kroner til sårbare grupper, der det også er lagt inn 100 friske millioner kroner. Jeg gleder meg til å gå dypere inn i disse politisk prioriterte områdene.

– Ett år som utviklingsminister: Hva er den viktigste lærdommen du tar med deg inn i dette tiåret?

– At bistanden må rettes mot de som er vanskeligst å nå. Det er snakk om så store grupper, og derfor har vi blant annet økt fokus på mennesker med funksjonsnedsettelse. På den ene siden må vi nå de mest sårbare gruppene, individer, men vi må også bygge organisasjoner og strukturer som klarer å løfte både grupper og land. Vi må se det store bildet. Når mange giveland beveger seg bort fra de aller fattigste, skal vi være der – for dem. ■

« Den viktigste lærdommen jeg tar med meg etter ett år som utviklingsminister er at bistanden må rettes mot de som er vanskeligst å nå»

Meninger

De som sitter stille i båten

Etter brannene i Amazonas tok noen private bedrifter samfunnsansvar til et nytt nivå. De statseide bedriftene henger etter. **Av Øyvind Eggen**

Mer enn hundre norske bedrifter driver virksomhet i Brasil, og norsk kjøtt- og oppdrettsindustri er helt avhengig av brasiliansk soya. Inntil i fjor var landet regnet for et trygt valg når det gjelder samfunnsansvar.

Så tok det fyr i Amazonas, og det gikk opp for verden at landets nye president var i ferd med å sette kloden i fare. Det skapte uro også hos bedrifter. «Business as usual» kunne ikke lenger bli tatt for gitt.

Stresstest

Månedene som fulgte var en interessant «stresstest» for norske bedrifters samfunnsansvar. Nå ser vi at bedrifter valgte ulik respons, som viser hvor langt de er kommet.

En gang i tiden handlet samfunnsansvar mest om arbeidsforhold og miljø i egen virksomhet. Det er selvsagt ikke nok, og seriøse bedrifter engasjerer seg nå i hele sin verdikjede fra råvareproduksjon og fram til forbrukeren – selv om innsatsen kan være halvhjertet og ikke alle lykkes.

Noen bedrifter går lenger. De ser ikke bare på egne verdikjeder, men ser på hvordan bedriften kan bruke sin rolle som viktig samfunnsaktør til å skape endring. Det er ingen ny ide, men den fikk trange kår under politiske ideologier som overlot til stater å skape velferd og bedrifter å sikre vekst, med slagordet «*the business of business is business*». Nå er man igjen i ferd med å utforske en bredere rolle i samfunnet.

Politisk kommunikasjon

På sitt enkleste handler det om å bidra til offentlige goder eller støtte ulike gode formål. Men etter brannene

i Brasil så vi at noen bedrifter tok en ny rolle: Politisk kommunikasjon.

Det er noe vi i Regnskogfondet kan mye om, men i Brasil sliter vi: President Bolsonaro har gjort miljøorganisasjoner til en hovedmotstander, og utsagn fra slike som oss kan virke mot sin hensikt. Han avviser også utsagn fra utenlandske regjeringer. Samtidig er han enormt opptatt av økonomisk vekst, som i Brasil er helt avhengig av eksport og utenlandske investeringer.

Og her fikk vi – og de mange i Brasil som ser med fortvilelse på den politiske utviklingen – uventet hjelp av bedrifter som var villige til å tenke nytt om samfunnsansvar.

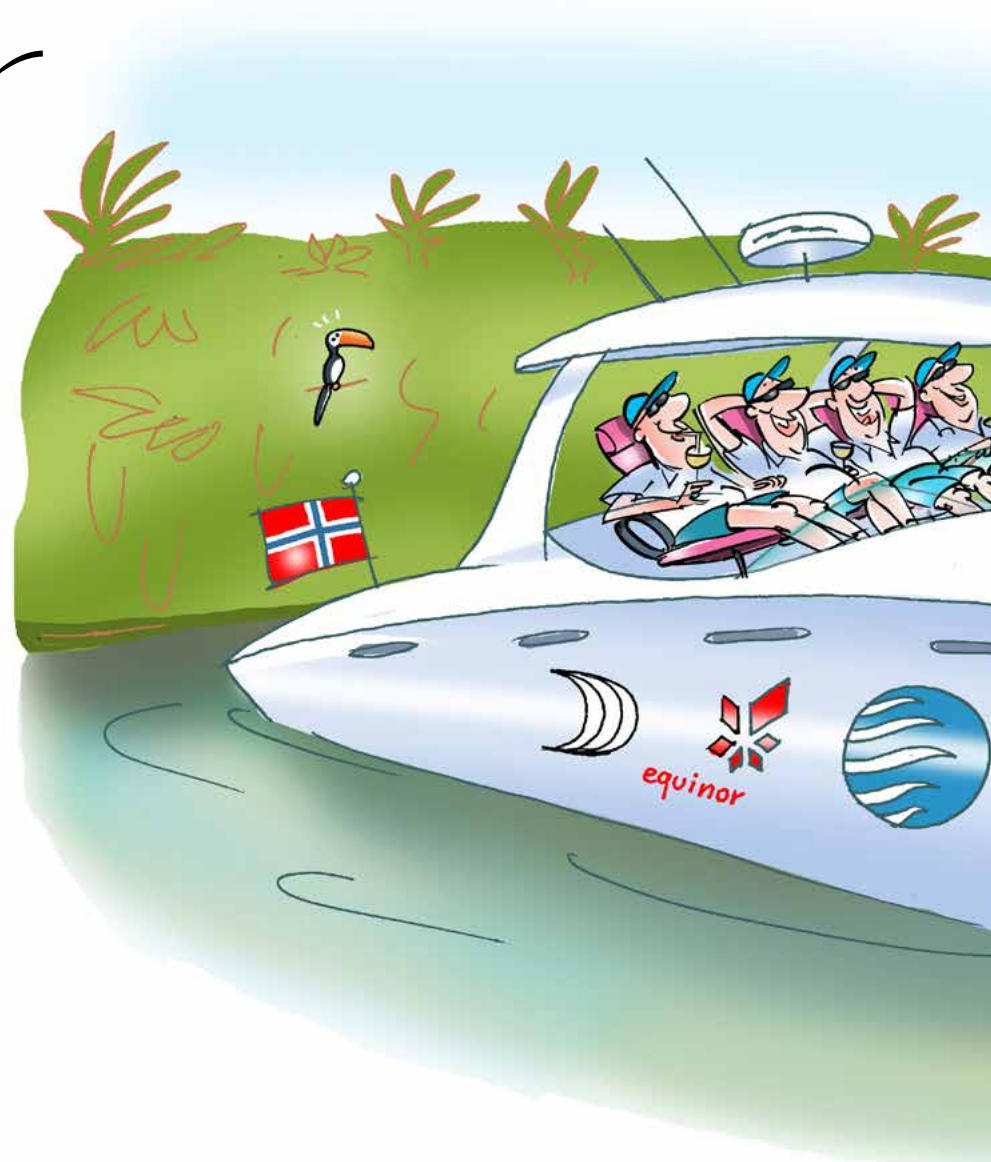
Trillioner av dollar

Storebrand og KLP uttalte bekymring for situasjonen og fikk etter hvert med seg mer enn 200 investorer som ga budskapet tyngde gjennom trillioner av dollar i investeringskapital. Det fikk massiv dekning i Brasil og i internasjonale medier, og skapte sjokkbølger i brasiliansk næringsliv – som formidlet sin bekymring videre til regjeringen.

Nordea sa at de ville revurdere kjøp av brasilianske statsobligasjoner, begrunnet med svakt styresett. For en statsleder er det sammenlignbart med om banken truer med å sette opp lånerenta fordi den ikke stoler på deg, med den forskjell at alle andre får vite det: Nordeas posisjon ble omtalt i verdens ledende finansmedier.

Oppdrettsnæringen på banen

Så kom oppdrettsnæringen på banen. Soyaimportørene hadde lenge slått seg til ro med at soyaen de kjøper

er avskogingsfri, med lite interesse for hvilken kontekst soyaindustrien inngår i.

I fjor høst snudde dette. Verdens største oppdrettsselskap, Mowi, sa at de vil vurdere andre råvarer enn brasiliansk soya dersom situasjonen ikke blir bedre. Førprodusenten Skretting og oppdrettsselskapet Grieg Seafood har fulgt opp med tilsvarende bekymringsmeldinger. Det har fått oppmerksomhet i flere av verdens ledende medier, og selvsagt Brasils største aviser.

Soyaimportørenes snuoperasjon var i virkeligheten et opprykk til et nytt nivå av samfunnsansvar: fra gårsdagens versjon, med fokus på egne verdikjeder, til morgendagens versjon, der man kreativt utforsker hvordan man kan bruke sin samfunnsrolle til å bidra positivt.

Intens drakamp

Det kan ha effekt. Det pågår en intens politisk drakamp i Brasil, og utfallet

er ikke gitt. Budskapet fra utenlandske bedrifter kan bli avgjørende, fordi det er uventet og Bolsonaro ikke enkelt kan avvise det. Han er selv helt avhengig av næringslivet for å lykkes i sine ambisjoner.

De norske bedriftene vil nok ikke kalle det politisk kommunikasjon, for det ligger ikke i bedrifters selvbilde å drive politikk. Så la oss kalle det samfunnsansvar. En framoverlent, innovativ form for samfunnsansvar der enkelte norske bedrifter ligger helt i front.

Men de fleste er ikke der ennå.

De største norske næringsaktørene i Brasil har nemlig valgt en annen strategi: å sitte stille i båten. Det betyr i praksis støtte til Brasils nye regjering. Equinor driver også aktiv markedsføring i Brasil som passer perfekt inn i Bolsonaros budskap om vekst og framgang. Yara er helt taus. Statkraft har store investeringer i Brasil og flere på trappene. Hydro er

Månedens
spaltist

Liv Tønnessen

Gry Larsen

Laila Bokhari

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

DEBATT

Doer bygges, men blir ikke brukt

Mens verden fokuserer på å bygge doer går Indias skolebarn på do bak skolebygningen for å slippe å trække i avføring inne på toalettene, skriver lege Anna Basiston.

DEBATT

Bistand kan undergrave målet om bistandsuavhengighet

Bistanden som gis til utviklingslandene kan undergrave statens kjerneoppgave – nemlig det å prioritere, skriver stortingsrepresentant Christian Tybring-Gjedde (Frp).

DEBATT

Norge bør ikke sende flere soldater til Mali

Konflikten i Mali løses ikke ved at Norge og andre vestlige land sender flere soldater dit. Norge bør heller støtte de som arbeider for forhandlinger og fred, skriver professor Tor A. Benjaminsen.

først og fremst kjent for en av Brasils største miljøskandaler i senere tid.

Dette er bedrifter som henger etter i gårdsdagens forståelse av samfunnsansvar, med mest oppmerksomhet på egen virksomhet og et halvhjertet forhold til hele verdikjeden, og uten aktivt å jakte etter nye og innovative å bruke sin samfunnsrolle på i bredere forstand.

Staten henger etter

Felles for disse fire bedriftene er at de er helt eller delvis statseide. Det er umusikalsk for et land som profilerer seg på miljø og rettigheter, at

«Equinors markedsføring i Brasil passer perfekt inn i Bolsonaro's budskap om vekst og framgang.»

disse bedriftene henger etter. Og i Brasil framstår det inkonsekvent at de fortsetter akkurat som før mens samarbeidet med Norge om regnskog og rettigheter bryter sammen. Det ble ikke bedre av at Norge ferdigforhandlet en handelsavtale med Brasil akkurat i det hele verdens oppmerksomhet var rettet mot brannene i Amazonas, en kjærkommen politisk seier for Bolsonaro akkurat da han trengte det som mest.

Jeg håper det er tilfeldig, men det er påfallende at delvis offentlig eide bedrifter er dårligst i klassen på samfunnsansvar. KLP har riktignok også offentlig eiere – men kommuner, og ikke staten. Er det noe spesielt med statlig eierskap? Jeg vet ikke. Men i «stresstesten» i Brasils nye politiske situasjon ble det iallfall tydelig at private bedrifter (og KLP) slo statseide bedrifter ned i støvlene når det gjelder samfunnsansvar og innovasjon. Her har vår nye næringsminister Ise-lin Nybø en jobb å gjøre. ■

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det Øyvind Eggen, Regnskogfondets leder. Han er også kjent som bistandskommentator og tidligere fagdirektør i Norad.

Foto: Espen Røst

Øyvind Eggen

Korrespondentbrev

av Olutimehin Adegbeye

Lagos: De rike vil overta folkets strand

21. JANUAR i år var det én sak som preget nyhetsbildet i Lagoa: Innbyggerne i Tarkwa Bay, en øy med en meget populær strand i utkanten av storbyen, ble kastet ut av hjemmene sine av nigerianske militære.

Byen Lagos ligger helt ute på atlantehavskysten ved en stor lagune, men systematiske landovertakelser og luksuriøse utbygginger har gradvis ført til at befolkningen har fått langt færre offentlige strender å bruke. Nesten alle offentlige strender, inkludert den en gang så berømte Bar Beach, er blitt privatisert.

Av samme grunn er Tarkwa Bay en av de siste offentlige strendene. Øya har vært et svært populært sted for rekreasjonssøkende byfolk, og er kjent for sin rene strand, hyggelige selgere og vakre utsikt.

«Tarkwa Bay er en av de siste offentlige strendene.»

DET BODDE rundt 4500 innbyggere i Tarkwa Bay og i nærliggende bosetninger, ifølge organisasjonen Justice and Empowerment Initiatives (JEI). Det var før de ble fordrevet av myndighetene. Mange av dem levde av turister og besøkende fra fastlandet.

Mens turistene valfartet til Tarkwas strender for å komme seg vekk fra storbyens kjas og mas, følte de fastboende konsekvensene av myndighetenes manglende interesse og vanskjøtsel på kroppen. Øya var isolert, uten tilgang til offentlige tjenester som elektrisitet og tilknytning til vann-nettet. Formelle jobber var en mangelvare, men kunstnere, gartnere og håndverkere fra ulike samfunnslag brukte kreativiteten sin for å skaffe seg et levebrød.

Uansett hvor mye folket i Tarkwa Bay har ønsket at myndighetene skulle vise interesse for øya deres, kunne de aldri forestille seg at denne interessen skulle komme i form av tvangsutkastelser. Ifølge uavhengige rapporter ga Nigerias sjøforsvar beboerne bare én times varsel før de begynte å tvinge folk til å pakke sammen eiendelene sine og lesse dem på nærmeste båt. Det har også vært beskyldninger om volds-

bruk under utkastelsene, blant annet skal en person angivelig ha blitt skutt i beinet av de militære.

Sjøforsvaret hevder på sin side at utkastelsene skyldes at oljeledninger på øya har blitt vandalisert, noe som ødelegger for virksomheten til Nigerian National Petroleum Corporation som har etablert seg i Tarkwa Bay.

Dagen etter utkastelsene informerte JEI om at mange av de tidlige innbyggerne på øya, inkludert gravide og barn, hadde tilbrakt natta på en brygge i Lagos' havn. Der solgte mange av de hjemløse nå eiendelene sine for å få råd til midlertidig husly.

SAKEN ER langt fra unik. Tarkwa Bay er det 24. øysamfunnet som har blitt fordrevet fra hjemmene sine, bare siden julaften, ifølge JEI. Og når man tar i betraktning den siste tidas oppblomstring av luksuriøse, avlukkede boligområder, som Eko Atlantic og Periwinkle Estate, synes det klart at myndighetene i Lagos har et klart mål: De støtter fremveksten av en by for de rike – på bekostning av de fattige.

Tarkwa Bay er bare ett eksempel på en lang liste av lokalsamfunn som har blitt ødelagt de siste årene, for å bane vei for nye lukkede og svært dyre boområder. Innbyggerne i Otodo Gbame, som fikk hjemmene sine ødelagt i 2016 og 2017, har fremdeles saker i rettsapparatet hvor de prøver å få kompensasjon for tap av hjem og levebrød. Men domstolen har nylig utsatt behandlingen av søksmålet deres til juni 2021, så usikkerheten fortsetter.

MENS BYER RUNDT om i verden prøver å gjøre noe med de hjemløses situasjon, sosiale ulikheter og klimaforandringer, er det virkelig uheldig at Afrikas største urbane senter skyver mange av innbyggerne sine lenger ned i fattigdom. Uansett hva myndighetene ønsker for byen sin, bør det ikke skje gjennom å frata innbyggerne deres rettigheter. Folket i Lagos fortjener bedre. ■

Olutimehin Adegbeye er frilansjournalist og kommentator basert i Lagos. Hun ble nylig kåret til en av de 100 mest innflytelsesrike unge i Nigeria.

28 Portrett

Lærer for livet

Tore Linné Eriksen har fortalt hele historien om Afrika. Han hadde knapt noe valg.

Av Martin Skjæraasen (tekst) og Andrea Gjestvang (foto)

Den 74-årige forfatteren sitter tilbaketrukket i levestolen. Føttene ligger nakne på skammelen. Bak ham strekker bokhyllene seg mot taket. Én snirkler seg hele veien over det store vinduet ut mot Husebygrenda i Oslo, hvor han bor og arbeider.

– Jeg har ikke gjort det lett for meg selv, sier Eriksen og gløtter mot stuebordet.

Der ligger *Afrika*, den siste av de over femti bøkene som Eriksen har skrevet, redigert eller bidratt i. Undertittelen røper hvilket arbeid den tidligere professoren ved Høgskolen i Oslo (i dag OsloMet) har måttet legge ned.

Fra de første mennesker til i dag, lyder den. Hele historien, altså.

– Jeg synes det har vært viktig å vise hvordan alle de viktige stegene i menneskets utvikling fram mot det vi i dag – av én eller annen grunn – kaller *det kloke, tenkende mennesket*, ble tatt i Afrika, sier Eriksen.

Han ramser opp: Bruken av ild og verktøy, utviklingen av hjernen og språket, øyeblikket vi reiste oss opp på to bein og begynte å befolke kloden.

– Det gir en slags samhörighet å innse at vi alle er afrikanere, i slekt. Det har gjort inntrykk på meg, og jeg håper at alvoret kom fram.

Mye tyder på det. «En ypperlig 'totalhistorie'», skrøt Forskerforums anmelder. «En triumf», roste Morgenbladet. Siden utgivelsen før jul har forlaget måttet trykke tre nye opplag for å møte etterspørselen.

– Men arbeidet med boka har ikke bare vært lystbetont. Overhodet ikke. Det har også vært veldig vanskelig og strevsomt, sier Eriksen alvorlig.

Likevel skrev han den. Han var nødt.

Kultursjokket på «Katta»

Tore Linné Eriksen er en av Norges fremste historikere og folkeopplysere. Men han vokste ikke opp i en akademisk familie. Faren var billakerer, moren frisør. Tore og hans to brødre vokste opp i en trang leilighet på Kolbotn, like utenfor Oslo.

Han var den skolefinke og den eneste som skulle utdanne seg. Det lå ingen videregående skoler på Kolbotn, men kommunen hadde et par plasser på Oslo katedralskole for sine beste elever. «Katta» var typisk elite-

«Utviklingsministeren reiser rundt som en Dracula med førstehjelpsskrin.»

skole, vest for Akerselva.

– Jeg fikk kultursjokk, minnes Eriksen.

Heldigvis fant Follo-gutten seg raskt venner som delte hans interesse for urettferdighet og globale maktforhold. Eriksen gjorde seg bemerket. I skoleboka står det at Tore «kunne alt om atomvåpen, Afrika, NATO og EU, var lynkjapp i tanken og drepene i replikken».

Tore var kanskje kvikk, men selve kunnskapen kom ikke gratis. Han jobbet hardere enn de fleste, leste mer. «Kanskje er det arbeiderklasse-gutten som har måttet hamle opp med utdanningsborgerskapet ved å slå dem nord og ned på deres eget territorium», har en venn skrevet senere.

– Jeg prøvde ikke å være bedre enn de andre. Jeg ville vise meg verdig, sier Eriksen.

– Det er ikke gleden ved å lykkes, men frykten for å mislykkes, som er den store drivkraften i livet. Stort sett.

Kongelig bryllup

Det var mange som skulle få glede av Eriksens arbeidsmoral, spesielt på den politiske venstresiden. Han var med i Operasjon Dagsverk, Attac, Fellesrådet for Afrika, SF og SV, Nei til Atomvåpen og Nei til EU.

Han engasjerte seg også i studentpolitikken, og i selveste 1968 hadde Eriksen jobbet seg helt til topps i Det Norske Studentersamfund. Med alt dét medførte.

– Som formann ble jeg invitert til Sonja og Haralds vielse. Men da måtte jeg takke pent *nei*, humrer han.

Begrunnelsen var riktignok ikke ideologisk. Den unge radikaleren var nødt til å spille en bedriftskamp for Pax forlag, som holdt på å rykke ned.

– Avisa Vårt Land kommenterte avslaget. De var ikke overrasket over at jeg takket nei til kongelig bryllup. De var overrasket over at jeg spilte fotball!

Pax unngikk nedrykk og Eriksen kunne vende tilbake til universitetet og bøkene om Afrika. Helt siden han som tenåring gikk i fakkeltog for fredsprisvinner Albert Lutuli, leder av ANC, har Eriksen vært opptatt av dette kontinentet.

Hovedoppgaven, som handlet om Tanzanias andre femårsplan, ble den første i en lang rekke publikasjoner om Afrika. I ettertid er Eriksen kanskje blitt mest kjent for alle bøkene han har skrevet for barn, ungdom og voksne utenfor hans egne forskersirkler.

– Det er lærer jeg er. I dag finnes

HVEM?

Tore Linné Eriksen (74)

Hva: Faglitterær forfatter, aktivist, historiker og professor emeritus i utviklingsstudier ved OsloMet.

Hvorfor: Har salgssuksess med boka «Afrika. Fra de første mennesker til i dag».

det mange med god greie på Afrika i Norge, det var det ikke da jeg startet med dette. Hadde jeg reist utenlands og sittet årevis i arkiver med dokumenter fra kolonitida, hadde det vært et svik mot folkeopplysnings-tanken.

The Eriksen Collection

Nå skal det sies at Eriksen *har* brukt en del tid i arkiver. På 1980-tallet bodde han i Zambias hovedstad Lusaka sammen med kona Agnete og datteren Helle. Her hadde FN gitt ham oppdraget med å bygge opp et forskningsbibliotek for Namibia, som var okkupert av Sør-Afrika på den tiden.

To tusen publikasjoner saumfarte Eriksen i arbeidet med bibliografien. Det var kanskje ikke *folkeopplysning*, men likevel viktig for Namibia.

– Samlingen står i dag i landets riksarkiv, med navnet «The Tore Linné Eriksen Collection», sier han stolt.

Historikeren har også tilbragt mye tid i norske arkiver, blant annet for

å avdekke hvilken rolle Norge spilte i den afrikanske frigjøringskampen. Mye av det han fant, sto i grell kontrast til den offisielle historien om Norge som motstandsbevegelsens trofaste hjelper.

– Vi støttet leirer i Angola og Mosambik for flyktninger fra Sør-Afrika og Namibia. Men vi tillot også at norske redere fraktet olje til apartheids-tatens krigsmaskin. Denne oljen ble brukt til å bombe de samme leirene som vi støttet, fnyser han.

– Noen vil kalle dette «en balansert utenrikspolitikk». Jeg har andre ord.

«Dobbeltmoral» og «hykleri» kjennetegner fortsatt norsk utenrikspolitikk, mener Eriksen. Tidligere i år delte regjeringen eksempelvis ut 69 nye oljelisenser, omtrent samtidig som utviklingsministeren dro til Malawi for å diskutere klimatilpassning.

– Han reiser rundt som en Dracula med førstehjelpsskrin, sier professoren og rister på hodet.

Tore Linné Eriksen har hatt suksess med den populærvitenskapelige boka Afrika, som allerede går i fjerde opplag. – Jeg trodde aldri mine bøker skulle havne i gavesegmentet sammen med koke- og strikkebøker, humrer han.

Foto: Andrea Gjestvang

Outsider på innsiden

Eriksens eget liv er ikke fritt for paradokser, det heller. Den gamle radikaleren bor på beste vest, vegg i vegg med USAs ambassade. Han gir ut bøker på et av Norges rikeste forlag, og kritiserer den samme staten som har betalt lønna hans.

– Dette er jo en balanse og et dilemma jeg har måtte leve med hele livet. Jeg er både innafor og utafor, erkjenner han.

Afrika har blitt omtalt som et balansert verk. En venn av Eriksen var faktisk overrasket over hvor mye *aktivisten* var tøylet i boka. Dette er tross alt *Tore*, en mann som velvillig kjørte sin egen tenåringsdatter til ulovlige demonstrasjoner midt på natta.

– Når jeg forsker er jeg underkastet de samme vitenskapelige kriteriene som alle andre; å gjøre rede for ulike synspunkter og ikke underslå kunnskap som svekker dine egne meninger. Problemet

Han retter seg opp i stolen og he-

ver stemmen.

... er at noen mener vurderingen av afrikansk historie bør være «mainstream», det vil si at den ligger mellom Arbeiderpartiet og Høyre et sted. Mange forskere får ikke den samme kritiske saumfaringen som jeg. Derfor må jeg lese så mye og bredt når jeg skal skrive bøker som *Afrika*.

– Det har vært slitsomt. Men det er forpliktelsen, siden jeg nå har drevet med dette.

Ulykken

«Forpliktelse» er et ord Eriksen bruker mye. Han føler seg forpliktet til å jobbe hardt, ikke bare fordi han har fått sitte som professor og jobbe med det han ønsker – men også fordi han er i live.

22. februar 1975 satt Eriksen i første vogn da Dovreekspressen frontkolliderte med et annet tog ved Tretten stasjon i Gudbrandsdalen. 30 personer satt i den vogna. Bare tre overlevde.

– Når du hører et kjempesnell og

alt blir knust og du ligger der med døde mennesker rundt deg, da tenker du ikke togulykke. Du tenker *krig!*

Eriksen pådro seg en kraftig hjerne-rystelse og måtte ligge i ro i flere måneder. Siden han ikke fikk lov til å lese, begynte han å lytte til klassisk musikk. Den tok ham med til et annet sted.

– Når du kjenner musikken og den trekker deg inn i et følelsesfelt du el-lers ikke har tett berøring med, da kan den ha en ganske stor terapeutisk virkning, forklarer Eriksen.

Musikken er fortsatt med ham. Han går på konserter og setter ofte på en CD med Bach, Mozart eller Vivaldi når han skriver, leser eller har det tungt, noe han har iblant.

Etter ulykken har Eriksen fått angst for kraftige lyder, sirener og smell. Han kan også føle skyld for at han sitter her i dag, i live blant bøkene han har fått muligheten til å skrive.

– Jeg har et dypfølt ansvar for å bruke alt jeg har fått. Så heldig som jeg har vært, med min oppvekst og

alt jeg har vært igjennom ... Om jeg ikke skulle bruke det, så ville jeg ikke overlevd.

Ordene på gravsteinen

Tore Linné Eriksen reiser seg fra stolen, tasser bort til bokhylla og drar ut det hvite referanseverket han en gang skrev for FN i Zambia.

– En amerikansk anmelder skrev at jeg hadde gått inn i dette arbeidet med *Power, Passion og Purpose*, sier han med et høytidelig fortrykk på P-ene.

Eriksen er åpenbart enig med anmelderen. Når han jobber, er det med kraft og dedikasjon, forklarer han. Og ikke minst med *formål*. Det hadde vært meningsløst og uansvarlig å lese alle fagbøkene han har lest, om han ikke hadde delt kunnskapen.

Det var derfor han skrev *Afrika*.

– Å lese bredt, følge med på forskningsfeltet, dra det sammen og formidle det – det har vært *min* oppgave. Og *Power, Passion og Purpose*, det skal stå på gravsteinen min. ■

30 Bakerst

Dette er diskriminerende og et angrep på en hardtarbeidende kvinne! Eks-presidenters sønner har tjent milliarder, uten å høre så mye som et klynk!

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere.

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

1 Hvem er dette?

2 Hvem var de to første menneskene som gikk på månen?

3 Hvilken nødhjelpsorganisasjon, som jobber med helse, ble grunnlagt i 1971?

4 Hvilke to land deler den karibiske øya Hispaniola?

5 I hvilket år ble Israels statsminister Yitzhak Rabin drept?

6 Hva heter hovedstaden i Uganda?

7 Hvem var Qasem Soleimani?

8 Hvilket lag i Premier League har Ole Gunnar Solskjær vært manager for før Manchester United?

9 Hvilken type frukt er syrah?

10 Hva heter den nyeste hovedstaden i verden?

Foto: Ken Opprann

4

11 Er Bistandsaktuelt over 20 år?

12 Hva het artisten som ble muslim og tok navnet Yusuf Islam?

13 I hvilket år ble den siste sjahen av Iran tvunget til å gå av?

14 I 1983 opprettet FN «Verdenskommisjonen for miljø og utvikling». Hva er et annet mye brukt navn på denne kommisjonen, oppkalt etter en person?

15 Hva heter daglig leder i miljøstiftelsen Zero?

16 I hvilket år døde den palestinske frigjøringsorganisasjonen (PLOs) leder Yasir Arafat?

17 Hvilken mat produsert av insekter kan smake godt som tilsetning i en kopp te?

18 Hva står bokstavene OSSE for?

19 Reiser lys raskere gjennom vann eller luft?

20 Hva heter Asias største øy?

Foto: Bjørnulf Remme

EKSPERTNØTTER:

- 1** Hva heter hovedstaden i Burundi?
- 2** Fra hvilket land kom fysikeren og astronomen som fant temperaturskalaen Celsius?
- 3** Hva er en fedora?

SVAR: 1: Kinas president Xi Jinping. 2: Neil Armstrong og Buzz Aldrin. 3: Leger Uten Grenser. 4: Den dominikanske republikk og Haiti. 5: 1995. 6: Kampala. 7: Iransk general som ble drept i et amerikansk angrep i Bagdad. 8: Cardiff City. 9: En drue. 10: Juba i Sør-Sudan. 11: Ja (21 år). 12: Cat Stevens. 13: 1979. 14: Brundland-kommisjonen. 15: Marius Holm. 16: 2004. 17: Honning. 18: Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa. 19: Luft. 20: Borneo.

Ekspertnøtter: 1: Gitega (fra desember 2018). Den største byen og tidligere hovedstad er Bujumbura. 2: Anders Celsius var svensk. 3: En hatt.

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Per Heggenes er med i et nytt FN-panel som skal øke bevisstheten rundt internt

fordrevne. Høynivåpanelet er satt ned av FNs generalsekretær António Guterres. Utvalget skal ledes av EUs utenriksjef Federica Mogherini fra Italia, og tidligere sjef for Den afrikanske utviklingsbanken, Donald Kaberuka fra Rwanda. I tillegg er det valgt inn seks medlemmer, deriblant norske Heggenes, som er sjef for IKEA Foundation, en av verdens største stiftelser.

Kjersti Fløgstad har begynt som ny direktør ved Nobels Freds-senter. Hun har

jobbet i flere år som konsulent og rådgiver innen bærekraft og samfunnsansvar og kommer fra stillingen som rådgiver i DNB. Fløgstad er utdannet siviløkonom, og var generalsekretær for UNICEF Norge fra 2000 til 2011. Hun har også hatt en rekke styreverv, inkludert som styreleder i Care Norge. Nobels Fredssenter er museet for Nobels fredspris, og formidler blant annet kunnskap om fredsprisvinnerne og deres arbeid. Senteret er også en arena for debatter og samtaler om krig, fred og konfliktløsning.

Tor Kristian Birkeland er ansatt

som ny generalsekretær i HimalPartner. Han har blant annet bakgrunn som misjonær barn i Japan, og har jobbet som koordinator for Kirkelig fredsplattform og for Norges Kristne Råd. Til sommeren tar han over stillingen som generalsekretær i misjons- og bistandsorganisasjonen HimalPartner. For tiden bor Birkeland med kone og tre barn i Tyrkia. HimalPartner er en diakonal organisasjon som arbeider i Nepal og de tibetanske områdene i Kina.

Khawar Abbas er ansatt som Financial Controller i CARE Norge. Abbas kommer fra jobben som Project Manager

– Meningsfull jobb

Dag Andreas Fedøy går inn i en ny stilling som seniorrådgiver for politikk og kommunikasjon i Digni, en paraplyorganisasjon for det langsiktige utviklingsarbeidet til 20 misjonsorganisasjoner og kirkesamfunn. Fedøy kommer fra stillingen som kommunikasjonsrådgiver for KrFs stortingsgruppe. Han er utdannet medieviter ved Universitet i Oslo.

– Gratulerer med ny jobb! Hva var det som fristet med stillingen?

– Takk! Bistand var hovedårsaken til at jeg meldte meg inn i KrFU i sin tid. Jeg har fått jobbe lenge for KrFs stortingsgruppe med politikk som kan bidra til å gi mennesker et bedre liv. Da jeg så meg om etter en ny jobb, ønsket jeg å finne en jobb som oppleves meningsfull. Jeg synes stillingen i Digni virket spennende.

– Hvilke oppgaver får du?

Stillingen gjør at jeg i større grad kan være en politisk rådgiver for generalsekretæren enn en vanlig kommunikasjonsrådgiver. Jeg skal være pressekontakt for Digni, bidra til strategiarbeidet og være rådgiver opp mot politisk nivå. Jeg skal også gå inn i samarbeid med andre organisasjoner på Dignis vegne.

– Får du bruk for noen av erfaringene fra jobben for KrFs stortingsgruppe i din nye stilling?

– Ja. Jeg har gode erfaringer med mediehandtering, kommunikasjonsarbeid og lang politisk erfaring. Dette kommer til nytte. Da jeg jobbet i KrF var mediepresset større, og jeg hadde fortløpende mediekontakt. Noe som gjør jobben i Digni spennende, er at jeg er den eneste rådgiveren innen politikk og kommunikasjon. Stillingen gir meg mye innflytelse, og gode muligheter til å gjøre en forskjell.

hos Foreign and Commonwealth Office UK (FCO) i Islamabad. Der jobbet han med prosjekter under Conflict, Stability and Security Fund (CSSF). Tidligere har han jobbet som Financial Officer for Save the Children i Pakistan, der han blant annet jobbet med deres Flood Emergency-program. Abbas har en master i Global Development and Planning fra Universitetet i Agder og en master i Business Administration fra University of Information and Technology i Pakistan.

Eilif Swensen er ny kommunikasjonsjef i Plan International Norge. Han har

solid bakgrunn innen politikk og utvikling. Han har tidligere jobbet som kommunikasjonsrådgiver i Arbeiderpartiet og politisk rådgiver i AUF. Han har også vært politisk nestleder i Spire, og vært på internship ved både FNs

miljøprogram (UNEP) og Clinton Foundation. Swensen har en Master i internasjonale relasjoner fra Aberystwyth University.

Silje Handeland startet som seniorrådgiver for Sudan i LHL (Landsforening for hjerte- og lungesyke)

Internasjonal i november 2019. Handeland skal jobbe med en pasientorganisasjon, som driver med tuberkulosebekjempelse i alle Sudans delstater. Hun har ca. 16 års fartstid innen internasjonale prosjekter, bl.a. fra Norsk Sykepleierforbund, Atlas-Alliansen og Norges Handikapforbund. Hun har en mastergrad i sammenlignende politikk fra London School of Economics, og videreutdanning innen valg- og menneskerettighetsobservasjon. LHL Internasjonal er en selvstendig stiftelse som jobber med tuberkulosebekjempelse,

hovedsakelig i samarbeid med pasientorganisasjoner.

Anna Eilertsen

er ansatt som ny rådgiver i LHL (Landsforeningen for hjerte- og lungesyke)

Internasjonal. Hun skal videreutvikle LHL Internasjonals tuberkulosearbeid i Nordvest-Russland. Helse-systemutvikling, pasientmedvirkning, informasjon og helsekommunikasjon er blant oppgavene. De siste årene har hun jobbet som seniorrådgiver for Innovasjon Norges Investeringsfond for Øst-Europa. Hun har også vært seniorkonsulent for internasjonale bistandsprosjekter i Russland. Eilertsen er utdannet som sivilingeniør og økonom, og har tilleggsutdanning i henholdsvis bedriftsutvikling, coaching og kommunikasjon. LHL Internasjonal er en selvstendig stiftelse som jobber med tuberkulosebekjempelse, hovedsakelig i samarbeid med pasientorganisasjoner.

Christian Torgersen

begynte i stillingen som økonomirådgiver i LHL (Landsforening for hjerte- og lungesyke)

Internasjonal i desember 2019. Han kommer fra stillingen som Controller i Norsk Filminstitutt, men har lang internasjonal erfaring fra 6 år i bistandsbransjen. Christian har bodd over 20 år i utlandet. LHL Internasjonal er en selvstendig stiftelse som jobber med tuberkulosebekjempelse, hovedsakelig i samarbeid med pasientorganisasjoner.

Kjersti Jahnsen Mowé

har nå tatt over som leder for programavdelingen til SAIH

(Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpfond). Mowé startet som programrådgiver i SAIH. Hun har bred erfaring fra arbeid med globale utdanningsrettigheter og politisk påvirkning, samt engasjement med sivilsamfunn og grasrotbevegelser. Hun har også vært ansatt i Global Campaign for Education (GCE) i mange år. Der var hun prosjektleder og sjef for nettverk og læringsavdelingen.

Hilde Sofie Pettersen

er ansatt som avdelingsleder for kommunikasjon og politikk i SAIH. Pettersen kommer fra

stillingen som kommunikasjonsrådgiver i Norsk Folkehjelp. Hun har studert Digital kommunikasjonsledelse ved BI (Bedriftsøkonomisk Institutt), og har master i medievitenskap fra Universitetet i Bergen. Pettersen var tidligere redaktør for tidskriftet Fett og har jobbet som koordinator i TV2 Nyhetene.

BISTANDSAKTUELT

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Espen Røst
espen.rost@norad.no
Martin Skjæraasen
martin.skjæraasen@gmail.com
Asle Olav Rønning
asle.olav.ronning@norad.no

Administrasjon:

Ulrik Strøm Sæther
Ba-Musa Ceessay

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:

Boks 1303 Vika
0112 Oslo

Kontoradresse:

Bygdøy Allé 2 (1. etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)
23 98 02 37 (redaksjon)
23 98 02 37 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

toab@norad.no

E-post Nyhetsbrev:

jasp@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Amedia Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 1303 Vika,
0112 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: bmc@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgifter:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 11. februar.

Opplag denne utgaven:

19 500 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer cirka
3. april 2020.

5500*

ABONNERER PÅ VÅRT NYHETS BREV PÅ E-POST

* Antall abonnenter per 11. februar 2020.

Hjelpearbeidere med førstehjelskrin og hakker er de nye heltene i Fortnite. Foto: Team Evolve

Skytespill på Røde Kors-måten

Det populære dataspillet Fortnite har kommet i ny versjon. I stedet for å drepe fiender, kan du vinne ved å redde liv. **Av Martin Skjæraasen**

Med 250 millioner brukere er overlevelses- og skytespillet Fortnite et av verdens mest populære dataspill. Det siste året har det vært mulig å lage egne mini-spill (modus) i Fortnite, hvorav det mest kjente er «Battle Royale». Her prøver 100 spillere å drepe hverandre med øks, maskingevær og andre våpen, helt til det bare er én igjen. «Battle Royale» har skapt debatt om hvorvidt Fornite er voldsforherligende

og gjør barn aggressive, og bidro til negativ PR for spillutvikleren Epic.

Løp for å redde liv!

Nå har imidlertid Epic, i samarbeid med Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC), laget et nytt og langt fredeligere Fortnite-modus. Det heter «Liferun».

I «Liferun» kan spillerne være hjelpearbeidere. I stedet for å drepe, kan de redde andre spillkarakterer. Dette gir bonus i form av såkalte «ressurser».

Spillerne kan samle ressurser også gjennom bygge sykehus, fjerne miner og opptre i henhold til humanitær folkerett. «Liferun» fungerer dermed som et slags lynkurs i Genève-konvensjonene.

Røde Kors-komiteens kommunikasjonsdirektør Jennifer Hauseman mener spillet kan bidra til læring og praktisk nytte i det virkelige liv.

«Spillerne lærer om krigens konsekvens: at sivile utsettes for store lidelser.»

Jennifer Hauseman,
kommunikasjonsdirektør

Lærer at krig betyr lidelse

– Dataspill har vært underholdning i lang tid. Blant spillerne er det mange nåværende eller kommende soldater, offiserer, medlemmer i væpnede grupper, bedriftsledere, advokater og politiske ledere, sier hun til nyhetsbyrået AFP.

Hauseman mener det nye spillet bidrar til å forklare spillerne humanitær rett på en smart og engasjerende måte, og påminner dem om krigens evige konsekvens: at sivile utsettes for store lidelser.

«Liferun» ble lansert på et spillstevne i Texas og testet av tre populære Fortnite-spillere. Den kjente spilleren Lachlan gikk av med seieren. ■